

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

LEJA VELDIN

Lik zaljubljenca v sodobnem romanu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2019

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

LEJA VELDIN

Lik zaljubljenca v sodobnem romanu

Magistrsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič

Študijski program: Slovenistika – PED

Ljubljana, 2019

Izveček

Lik zaljubljenca v sodobnem romanu

V magistrski nalogi sem se ukvarjala s temo moškega zaljubljenca v sodobnem romanu. Najprej sem kratko predstavila, kako je bila ljubezen obravnavana v literaturi skozi čas, in opredelila glavne značilnosti sodobnega slovenskega romana in temo ljubezni znotraj njega. V analitičnem delu sem nato primerjalno analizirala temo zaljubljenosti in ljubezni na ravni zgodbe in pripovedi, in sicer v treh slovenskih romanih (Lojze Kovačič: *Prišleki*, Maruša Krese: *Da me je strah?*, Florjan Lipuš: *Srčne pege*) ter v treh tujih (Antoni Libera: *Madame*, Wilhelm Genazino: *Ljubezenski preplah*, Christian Gailly: *Večer v klubu*). V treh delih je najpomembnejša določilnica odnosov zaljubljenost/ljubezen do ženske, ki je zelo pomembna (*Madame*, *Večer v klubu*) oz. celo najpomembnejša vrednota (*Srčne pege*), saj predstavlja največjo srečo v življenju. V *Da me je strah?* razmerje definira sistem, ki zavira osebno srečo, v *Ljubezenskem preplahu* odnose najbolj zaznamujejo kratkotrajna negotovost, navada in koristoljubje, v *Prišlekih* odnose z ženskami najbolj opredeljuje spolnost. V dveh romanih (*Prišleki*, *Madame*) zelo pomemben del predstavlja kombinacija pripovedovanja in esejizacije, *Da me je strah?* zaznamuje kratka in odsekana sintaksa, pri čemer ima zelo pomembno funkcijo govor. V *Ljubezenskem preplahu* avtor pogosto uporablja ironijo, v *Srčnih pegah* pa je najpomembnejša lirizacija, avtor zgoščeno uporablja pomensko nabit jezik. *Večer v klubu* najbolj močno zaznamuje (navidezna) nepristranskost in parodičnost.

Ključne besede: slovenska književnost, evropska književnost, sodobni roman, zaljubljenost, ljubezen.

Abstract

The role of a lover in a contemporary novel

This master's thesis is dealing with the topic of a male lover in a contemporary novel. First, there is a short introduction of how love has been presented over time, and identification of the main features of the contemporary Slovene novel and the theme of love within it. In the analytical part, there is a comparative analysis of the theme of infatuation and love, on the level of a story and a narrative, in three Slovene novels (Lojze Kovačič: *Prišleki*, Maruša Krese: *Da me je strah?*, Florjan Lipuš: *Srčne pege*) and in three foreign ones (Antoni Libera: *Madame*, Wilhelm Genazino: *Die Liebesblödigkeit*, Christian Gailly: *An Evening at the Club*). In three of those novels, the most essential determinant in a relationship is infatuation or love towards a woman. This is very important (*Madame*, *An Evening at the Club*) or even the most important value (*Srčne pege*) because it represents the greatest happiness in life. In *Da me je strah?* the relationship is defined by a system that hinders personal happiness. In *Die Liebesblödigkeit* the relationships are mostly marked by short-term insecurities, habits and self-interest, whereas, in *Prišleki*, relationships with women are defined by sex. In two of the novels (*Prišleki*, *Madame*), a combination of narration and essayisation is extremely important. *Da me je strah?* is characterized by a short and truncate syntax, with speech having a highly significant function. In *Die Liebesblödigkeit*, the author often uses irony, whereas in *Srčne pege* lyricism the most prominent feature and the author uses a semantically charged language in a concise manner. *An Evening at the Club* is greatly marked by the (apparent) impartiality and parody.

Keywords: Slovene literature, European literature, contemporary novel, infatuation, love.

Kazalo

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL.....	2
2.1 Sodobni slovenski roman.....	2
2.2 Ljubezen v sodobnem slovenskem romanu	5
3 ZALJUBLJENOST IN LJUBEZEN V RAZLIČNIH STAROSTNIH OBDOBJIH	6
3.1 Otroštvo in mladostništvo (Lojze Kovačič: <i>Prišleki</i> , Antoni Libera: <i>Madame</i>).....	6
3.1.1 O avtorjih	6
3.1.2 Splošno o romanih	7
3.1.3 Zgodbi.....	9
3.1.4 Predstavitev oseb.....	10
3.1.5 Tema zaljubljenosti in ljubezni	13
3.2 Srednja leta (Maruša Krese: <i>Da me je strah?</i> , Wilhelm Genazino: <i>Ljubezenski preplah</i>).....	20
3.2.1 O avtorjih	20
3.2.2 Splošno o romanih	21
3.2.3 Zgodbi.....	22
3.2.4 Predstavitev oseb.....	23
3.2.5 Tema zaljubljenosti in ljubezni	26
3.3 Starejše obdobje (Florjan Lipuš: <i>Srčne pege</i> , Christian Gailly: <i>Večer v klubu</i>)	32
3.3.1 O avtorjih	32
3.3.2 Splošno o romanih.....	33
3.3.3 Zgodbi.....	34
3.3.4 Predstavitev oseb.....	35
3.3.5 Tema zaljubljenosti in ljubezni	36
4 ZAKLJUČEK.....	42
5 POVZETEK.....	44
6 VIRI IN LITERATURA	45
6.1 Viri.....	45
6.2 Literatura.....	45

1 Uvod

V magistrski nalogi se bom ukvarjala s temo moškega zaljubljenca v izbranih sodobnih romanih. Najprej bom v teoretičnem delu kratko predstavila, kako je bila ljubezen obravnavana v literaturi skozi književna obdobja, nato bom opredelila glavne značilnosti sodobnega slovenskega romana in temo ljubezni znotraj njega. V analitičnem delu bom obravnavala temo zaljubljenosti in ljubezni na ravni zgodbe in pripovedi. Na ravni zgodbe me bodo zanimale predvsem glavne značilnosti odnosov med glavnimi moškimi liki in pomembnejšimi ženskami v njihovem življenju. Na ravni pripovedi se bom osredotočila na pripovedovalca in ubeseditvene načine oz. jezik. Temo bom analizirala v treh slovenskih romanih (Lojze Kovačič: *Prišleki*, Maruša Krese: *Da me je strah?*, Florjan Lipuš: *Srčne pege*) ter v treh tujih (Antoni Libera: *Madame*, Wilhelm Genazino: *Ljubezenski preplah*, Christian Gailly: *Večer v klubu*). V analitičnem delu bom obravnavane romane razdelila glede na starostna obdobja glavnih moških likov, in sicer v tri sklope, v vsakem bom primerjalno analizirala roman iz slovenske književnosti in roman iz evropske literature. Na začetku vsakega sklopa bom najprej kratko predstavila življenjepise avtorjev, umestila besedila v časovni in krajevni okvir ter jih žanrsko opredelila, temu bodo sledile zgodbe obravnavanih del. Nato bom predstavila glavne moške like in najpomembnejše ženske osebe. V osrednjem delu magistrske naloge bom nato analizirala temo zaljubljenosti oz. ljubezni na ravni zgodbe in pripovedi. V zaključek naloge bom vključila oceno vseh obravnavanih del, pri čemer bom skozi primerjavo navedla glavne kvalitete oz. pomanjkljivosti besedil. V povzetku bom strnila glavne ugotovitve glede podobnosti in razlik med izbranimi deli.

Zaljubljenost oz. ljubezen je ena izmed univerzalnih izkušenj, pri čemer poznamo več oblik ljubezni. Tako, ki se kaže v odnosu med dvema posameznikoma, imenujemo medosebna ljubezen, ki vključuje simpatijo, naklonjenost in privlačnost do druge osebe. (Janek Musek 1995: 68) Musek meni, da je različnim vrstam ljubezni skupno to, da gre pri vseh »za pozitivno čustveno in motivacijsko stanje, za stanje, ki nas osrečuje, če je izpolnjeno.« Ta tema se skozi zgodovino pojavlja tudi znotraj literature, v kateri je ena glavnih značilnosti univerzalnost v singularnem oz. splošno v posamičnem (Zupan Sosič 2017a: 101). To pomeni, da literarno delo zmore vzpostaviti komunikacijo »med avtorjem, besedilom in bralci različnih časov, krajev in družbenih okolij.« (101–102) Ker mi je izjemno univerzalna tema ljubezni zanimiva, prav tako kot sodobna književnost, se mi je zdela ideja o tem, da bi jo obravnavala znotraj sodobnega romana, dobra izhodiščna točka.

2 Teoretični del

Ljubezen je ena izmed tem, s katero so se pisci ukvarjali že pred tisočletji, vendar ji po drugi strani v znanosti dolgo časa niso namenjali posebne pozornosti oz. se z njo niso poglobljeno ukvarjali in so jo obravnavali posplošeno. Vse do konca 20. stoletja je v znanosti namreč prevladovalo strogo ločevanje med čustvi in razumom, ki ga je v antiki izoblikoval Platon. (Zupan Sosič 2017b: 7) Čeprav so v njegovem času ljubezen opredeljevali tudi drugače, se je uveljavil in bil dolgo časa prevladujoč njegov način pojmovanja. Platon je ljubezen razlagal kot nasprotje razuma, pri čemer lahko celo zavira družbeni razvoj. (7) Dolgo obdobje sta bila tako pojma obravnavana kot nasprotujoča pola, ki obstajata ločeno drug od drugega. Konec 20. stoletja so strokovnjaki začeli obravnavati čustva in razmišljanje kot nekaj medsebojno povezanega in prepletenega. (7)

V književnih obdobjih in literarnih smereh je imela tema ljubezni različne vloge, tako da so jo tudi avtorji obravnavali na različne načine in ji pripisovali drugačno pomembnost. Prve ljubezenske pesmi segajo že v čas orient. Egipčanske ljubezenske pesmi, ki so jih sicer izvajali ob spremljavi glasbil, naj bi bile po mnenju mnogih znanstvenikov najstarejša ljubezenska poezija. (Kos 2005: 13) V helenističnem obdobju, nekje v 2. stoletju pr. n. št., se je začela razvijati nova pripovedna zvrst – helenistični roman, katerega glavni tip je bil pustolovsko-ljubezenski roman. (71) Glavni osebi sta ljubimca, ki se po ločitvi in mnogih pustolovščinah naposled ponovno združita. V dogajanje posegajo bogovi ali usoda. (71) V srednjem veku se pojavi dvorskoviteška ljubezen znotraj viteških romanov, v katerih je med drugim v ospredju tudi vitezovo služenje in opravljanje junaških podvigov za izbrano žensko. (99) Obdobje predromantike je zaznamoval tudi sentimentalni roman, znotraj katerega so uvrščali tudi ljubezenskega. Tema ljubezni so obravnavali moralistično (158), pri tem so poudarjali čustvenost, notranja stanja, doživljanje in razpoloženja. (165) Ukvarjanje avtorjev z notranjostjo oseb in njihovimi čustvi je v romantiki posledično prineslo tudi pogosto izbiro ljubezni kot motiva ali teme. V slovenski književnosti se je s Francetom Prešernom pojavil prvi avtor, ki je izbral ljubezen za glavno načelo, pri čemer je združil ljubezen do naroda, ženske in poezije. (Zupan Sosič 2017b: 7) Med prve slovenske ljubezenske romane uvrščamo Cankarjeva dela. Pred njim se je sicer tema ljubezni že pojavljala v pomembni vlogi v dogajanju, kljub temu niso bili pravi ljubezenski romani, saj je bila tema podporni element drugim bolj izpostavljenim temam. (Zupan Sosič 2017c: 63) Ljubezen je tako predstavljala eno izmed sredstev, s katerim so se osebe vključile v meščansko družbo. Ivan Cankar je tako

prvi, ki je ljubezen oz. erotiko postavil v ospredje, in sicer že s svojim prvim romanom *Tujci*. (63) Tudi sicer je v njegovem opusu tema ljubezni zelo pomembna, že v svoji prvi pesniški zbirki *Erotika* je obravnaval različna ljubezenska čustva. (62)

Ker se bom v analitičnem delu magistrske naloge ukvarjala s temo ljubezni znotraj romanov, se mi zdi smiselno najprej navesti tudi opredelitve ljubezenskega romana. Alojzija Zupan Sosič (2003: 137) med ljubezenske romane uvršča tiste, v katerih je ljubezen osrednja tema in obenem tudi ureja pripovedne ravnine. V leksikonu *Literatura* (Kos idr. 2009: 216) ljubezenski roman v izhodišču opredeljujejo podobno, in sicer kot splošno oznako za romane z glavno temo ljubezni, poleg tega pa tudi kot popularni žanr, ki govori o zmagoviti moči ljubezni. V ljubezenski roman sicer uvrščamo tri tipe romanov, in sicer ljubezenski, erotični in pornografski. (Zupan Sosič 2003: 137) Za prvi tip je značilna sublimirana doživljajskost, za drugi prevladovanje telesne ljubezni, medtem ko je v tretjem tipu romana edini cilj spolno vznemirjenje. Pri erotičnem romanu ne gre nujno za neposreden prikaz telesnosti, v primerjavi s pornografskim romanom se od fizičnega tudi estetsko-intelektualno odmika. (138)

2.1 Sodobni slovenski roman

V dvajsetem stoletju je bil čas romana, to med drugim tudi pomeni, da je bil roman ena izmed najbolj priljubljenih literarnih vrst. (Zupan Sosič 2006: 16) Alojzija Zupan Sosič vidi vzroke v njegovih zakonitostih, in sicer je odprta in nedoločljiva literarna vrsta, zato se lahko prilagaja takšnim in drugačnim spremembam in težnjam oz. zmore te ubesediti. Roman je bil že od svojih začetkov dovzeten za sprejemanje različnih novosti, inovacij. Edina njegova stalna značilnost je tako sinkretizem, tj. združevanje različnih, tudi nasprotujočih si elementov v celoto. (16–17) Znotraj romanesknega sinkretizma poznamo tri ravni: zvrstni, vrstni in žanrski sinkretizem. (51) Pri zvrstnem gre za združevanje, ki poteka v smeri lirizacije, dramatizacije in eseizacije, pri vrstnem za povezovanje različnih literarnih vrst (npr. kombinacija dramatiziranega odlomka in komentarja) oz. žanrov pri žanrskem sinkretizmu (npr. roman je hkrati zgodovinski, razvojni in fantastični). (51)

Sodobna slovenska književnost je književnost od leta 1990 naprej. (Zupan Sosič 2011: 93) Gre za obdobje, ki zajema različne smeri, usmeritve, tokove in avtopoetike. Močno je povezano z družbenim in kulturnim dogajanjem. V 80-ih letih se je v Jugoslaviji povečala

želja narodov po lastni državi, med njimi tudi Slovencev, ki so se naposled leta 1991 osamosvojili. (94) Tako je bila v 80-ih letih v literaturi prisotna nacionalna vloga, ki je v 90-ih letih začela prehajati v intimno. (96) Najpomembnejša smer v sodobni slovenski književnosti je modernizem, njegova glavna lastnost je spoznavni relativizem. Pri modernizmu je »bistveno subjektivno razmerje do resničnosti, iskanje novega in izvirnega ter zapolnjevanje transcendenčnega manka«, ki se odraža kot nelogična in nelinearna zgodba ter razrahljan kronotop in kavzalnost. (98) Posnemanje stvarnega sveta nadgrajujejo samonanašalnost, fragmentarnost, večji delež opisovanja in govora, razširitev perspektive in pripovedovalca ter pomik k poetični in estetski funkciji.

Sodobni slovenski roman imenujemo modificirani tradicionalni roman, saj gre za prepletanje tradicionalnih in modernih značilnosti v celoto. (Zupan Sosič 2006: 26) Sodobni roman ima realistične poteze, ki jih jemlje od tradicionalnega romana, vendar te preoblikuje. Realistične poteze so strnjena zgodba, motivirana razmerja med literarnimi osebami in določljiv kronotop. Prevladujoči postopek v sodobnem romanu je pripovedovanje, občasno se pojavita tudi lirizacija in esejizacija. (26) Pri lirizaciji gre za vnos lirskih prvin oz. približevanje liriki na različne načine (Zupan Sosič 2017a: 336), medtem ko gre pri esejizaciji za vnašanje esejističnih prvin, ki z nizanjem spreminjajo pripoved proti fragmentarnosti (324–325). Sodobni slovenski romani so še vedno pripovedni (Zupan Sosič 2006: 59), vendar gre za realizem kot sistem konvencij, ki dajejo vtis nekega realnega sveta, vzbujajo vtis stvarnosti, ki obstaja izven literarnega besedila, pri čemer gre za večje ali manjše posnemanje (31). Kot tak se realizem lahko pojavlja tudi v vseh ostalih literarnih obdobjih. (31) Glavni trije elementi, ki preoblikujejo tradicionalno zgodbo v sodobnem romanu, so žanrski sinkretizem, spremenjena vloga pripovedovalca in povečano število govornih odlomkov. (26) Najpomembnejši preoblikovalec je žanrski sinkretizem, ki se navezuje na uporabo več žanrov znotraj enega romana. To s seboj prinaša povezovanje literarnih in trivialnih oz. nepriljubljenih, necenjenih ali pozabljenih žanrov (npr. kriminalka, vohunski roman ...). (26–27) Na to so vplivali tudi spremenjeni položaji uveljavljenih žanrov, nov žanr (pravljичni roman) in pokrajinska fantastika. (59) Žanri, ki jih zasledimo v sodobnem slovenskem romanu, so pravljичni roman oz. roman s pravljичnimi značilnostmi, antiutopični, grozljivi roman, romani pokrajinske fantastike, zgodovinski roman, kriminalka, potopisni roman, ljubezenski, družbenokritični in romani tematike obrobnežev, posebnežev in slehernikov. (60–65)

Za sodobni slovenski roman je značilna mala, intimna zgodba, ki se ukvarja z osebno problematiko glavnih literarnih oseb oz. manjših skupin. (40) To je povezano z občutjem sodobnega človeka, ki se zaveda razbitosti in razpršenosti vsega. Pri tem gre tudi za navezovanje na družbo kot celoto, vendar je ne postavlja v ospredje, ampak dodaja kot okvir ali ozadje. (38–39)

2.2 Ljubezen v sodobnem slovenskem romanu

Ljubezenska tematika je osrednja tema, s katero se ukvarjajo pisatelji v sodobnem slovenskem romanu. (Zupan Sosič 2006: 41) V sodobnem romanu se je z njo pojavilo tudi večje število erotičnih motivov. Tematika omogoča iskanje lastne identitete skozi drug spol, poleg tega se odvrta tudi od tradicionalne ljubezenske literature in »prevprašuje tradicionalne družbene norme (npr. zvestobo in materinstvo).« (41) Večinoma gre v sodobnem romanu za hrepenenje literarne osebe, ki se pri tem sooča z (mnogimi) ovirami. Ljubezen mnogokrat predstavlja samo začasne spolne stike, tako da je lahko to tudi edina oz. prevladujoča oblika komunikacije med literarnima osebama. Ljubezenska tematika s seboj prinaša krizo spolne identitete, ki se kaže v komunikacijski blokadi. V zvezi s tem velja omeniti nov tip čustvovanja – novo emocionalnost. (42) Pri tem gre za prepletanje, zamenjavo ali ukinjanje moške in ženske kategorije, ob tem se tudi rušijo in rahljajo spolni stereotipi. Ne gre več za tradicionalno razdelitev moških in ženskih vlog, če pa je ta prisotna, na ravni zgodbe prinese glavnim osebam neprijetnosti, na ravni pripovedovalca se je loteva s posmehom ali parodijo. Poveča se tudi delež ženskih glavnih likov. (43) Način čustvovanja pri novi emocionalnosti je ironičen, ciničen in/ali parodičen, kar s seboj med drugim prinaša tudi humorno ozaveščenost. Za literarno osebo je v zvezi s čustvovanjem zelo pomembna značilnost tudi zdolgočasnost in stremljenje k uživanju, poleg tega tudi strah pred izgubo individualnosti. (44)

3 Zaljubljenost in ljubezen v različnih starostnih obdobjih

3.1 Otroštvo in mladostništvo (Lojze Kovačič: *Prišleki*, Antoni Libera: *Madame*)

3.1.1 O avtorjih

O Lojzetu Kovačiču

Lojze Kovačič je bil slovenski pisatelj, ki se je rodil leta 1928 v Baslu. Obiskoval je realno gimnazijo v Ljubljani in diplomiral na Pedagoški akademiji leta 1962. Njegov oče je bil krojač in krznar, mati pa šivilja. Družina se je morala leta 1938 izseliti iz Švice v Kraljevino Jugoslavijo. Tu so živeli bolj kot ne v stalnem pomanjkanju. Vmes mu je umrl oče, po vojni so družino izgnali iz Jugoslavije, on je edini lahko ostal, tako da je že zelo mlad ostal prepuščen samemu sebi. Njegova prva literarna objava je izšla leta 1945 v *Slovenski reviji*, nato je objavljajl prispevke v *Mladini*, pri kateri je bil tudi nekaj časa zaposlen, *Mladi zarji* in *Mladinski reviji*. Leta 1948 je odšel na služenje vojaškega roka, v času katerega je bil tudi obsojen. Ko se je vrnil nazaj v Ljubljano, je ponovno objavljajl svoje prispevke. Leta 1954 so njegove kratke zgodbe z naslovom *Ljubljanske razglednice* izšle v knjigi še skupaj z besedili drugih avtorjev. Kovačič je bil dolgo časa brez redne zaposlitve. Med drugim je opravljal delo knjižničarja, dramaturga v lutkovnem gledališču, urednika glasila v podjetju, pedagoga za lutkovno vzgojo, ukvarjal se je tudi z literarnim mentorstvom. Dalje je objavljajl v revijah *Novi svet*, *Perspektive* in *Sodobnost*. V 60-ih letih je izšlo nekaj njegovih mladinskih del, poleg teh še zbirka novel *Ključni mesta* (1964) in roman *Deček in smrt* (1968). Tudi v 70-ih letih so izšla njegova nova mladinska dela, v 80-ih romani *Pet fragmentov* (1981), *Prišleki* (1984–1985), *Resničnost* (1985), v 90-ih med drugim roman *Kristalni čas* (1990) in zbirka kratkih zgodb *Zgodbe s panjskih končnic* (1993).

Kovačič je za svoje literarno ustvarjanje prejel več nagrad – nagrada Zveze književnikov Slovenije (za *Ljubljanske razglednice*), nagrada Prešernovega sklada (za roman *Deček in smrt*), Župančičeva nagrada (za roman *Resničnost* in trilogijo *Prišleki*), Prešernovo nagrado (predvsem za roman *Resničnost*), kresnika za najboljši roman leta (za roman *Kristalni čas*).

O Antoniju Liberi

Antoni Libera je poljski pisatelj, prevajalec in gledališki režiser, ki se je rodil leta 1949 v Varšavi. Najprej je diplomiral na Varšavski univerzi, nato doktoriral na Poljski akademiji

znanosti. Ukvarja se s pisanjem proze in esejistike, piše tudi literarne študije. Roman *Madame*, ki je izšel na Poljskem leta 1998, je njegov literarni prvenec. Kot prevajalec je v veliki meri prevajal dramatiko Samuela Becketta, v poljščino je prevedel vse njegove drame in po njegovih dramskih predlogah režiral gledališke predstave. Poleg tega je prevedel tudi dela drugih avtorjev, med drugim Oscarja Wildea, Williama Shakespeara, grške tragedije in operne librete. V letih 1988–1993 je bil sourednik pri reviji *Puls*, v letih 1996–2001 pa zaposlen kot literarni vodja v Dramskem gledališču v Varšavi.

3.1.2 Splošno o romanih

Prišleki so avtobiografski roman (Zupan Sosič 2009: 78), ki velja za osrednji avtorjev roman, obenem je po svoji zgradbi in vsebinski zgoščenosti tudi sinteza njegove avtobiografske proze (Glušič 2002: 156). Sestavljen je iz treh delov, ki so izšli v letih 1984 in 1985. Dogajanje je umeščeno predvsem v Ljubljano, časovno zajema obdobje desetih let (od 1938 do 1948). Kmalu po izidu, leta 1986, je avtor za delo prejel Župančičevo nagrado. *Prišleki* so modernistični roman, ki ga zaznamuje smer realističnega modernizma. (Zupan Sosič 2009: 75) V njem se povezujeta modernistična smer in realistično stilna usmerjenost. Značilnosti modernistične smeri so subjektivno razmerje do resničnosti, iskanje izvirnega in iskanje resnice v umetnosti. To avtor povezuje z realističnim načinom pisanja, ki se odraža v tem, da ustvari vtis zgodbe o dejanskem življenju. To doseže z uporabo podrobnih in natančnih opisov, s principi verjetnosti ter z zanikanjem idealizacije in eskapizma. (75) Realizem v romanu se pri tem navezuje na sodobno opredelitev, ki ga razlaga kot »sistem konvencij, ki ustvarjajo iluzijo nekega realnega sveta zunaj besedila.« (Baldick v Zupan Sosič 2009: 75) Tako ga ne smemo razumeti v smislu, da gre za direktno oz. preprosto odslikavanje realnosti, ampak kot »razvijanje popolne iluzije resničnosti.« (75) Na zgodbeni ravni se realistični modernizem odraža v prekinjeni zgodbi, ki ohranja linearnost, tudi prostor in čas sta določljiva. Kovačič tako povezuje med seboj sicer precej nasprotujoče si ravni. Z realističnim modernizmom je v romanu povezan tudi pripovedni opis, s katerim avtor poudari različne ubeseditvene načine, pri čemer je opisovanje tisti najpomembnejši, vendar je obenem tudi izhodišče za vse tri. (76) V romanu se pojavi tudi posebna vrsta opisa, tj. ugankarski opis, saj Kovačič ubeseditveno tako, da to, na kar se navezuje, poimenuje na koncu ali sploh ne. Eden izmed pomembnih elementov romana je tudi esejizacija. (75) To je sicer tudi najpogostejši moderni postopek, ki je vnesel velike spremembe v tradicionalno pripoved in med drugim

vplival tudi na nastanek modernega romana. (Zupan Sosič 2017a: 61) Zanj je značilno, da se zgodba navezuje na določene teme, ki so postavljene v središče. (Zupan Sosič 2009: 75) V *Prišlekih* je teh tem veliko, npr. identiteta mladostnika, družina, revščina ... Kot že omenjeno, so *Prišleki* avtobiografski roman, pri čemer moramo razlikovati med avtobiografijo kot obliko biografije in literarno avtobiografijo. (78) V slednji, kamor spadajo tudi *Prišleki*, je prikaz lastnega življenja lahko stvaren ali literaren. V avtobiografskem romanu gre za fiksijsko »predstavitev biografskih izkušenj ali doživetij avtorja, v kateri so določeni življenjski podatki le gradivo, ki niso obdelani po načelu resničnosti, pač pa po nareku umetniške strukture in namena ter simbolnega potenciala in stilizacije.« (Wilpert v Zupan Sosič 2009: 79)

Kot že omenjeno, je poljski roman *Madame* izšel leta 1998, v slovenščini pa leta 2003. To je obenem tudi avtorjev literarni prvenec. Ob izidu je z njim na Poljskem in drugod po Evropi ter v ZDA vzbudil pozornost. Na Poljskem je zanj prejel nagrado Andrzeja Kijowskega, obenem pa bil nominiran za najpomembnejšo poljsko literarno nagrado Nike. Kritiki z Zahoda naj bi hvalili predvsem to, da je delo prineslo »dobrodošel vpogled v dogajanje za sicer skrivnostno železno zaveso«. (Jurca Tadel 2004: 65) Roman je ob izidu tako postal nekakšna uspešnica, do sedaj je bil sicer preveden v več kot 20 jezikov. Leta 2012 so gledališko adaptacijo dela premierno uprizorili v varšavskem gledališču Teatr na Woli. Nives Vidrih (2004: 42) je zapisala, da se v romanu prepletajo ljubezenska zgodba, družbeno-politična analiza Poljske ter »skoraj slavospev francoski kulturi«, na katero je bila poljska kultura vedno močno navezana. Zgodba je zasnovana na zgodovinskem ozadju »sive in klavstrofobične Poljske v sredini 60-ih let«. (Jurca Tadel 2004: 65) V romanu spremljamo zgodbo o erotičnem, socialnem in političnem zorenju glavne osebe. (66) V ospredju je zaljubljenost glavne moške osebe v lastno učiteljico in ravnateljico, prav tako delo obravnava tudi zgodovinsko dogajanje, ki ni zanemarljivo, tako bi ga označila kot ljubezensko-zgodovinski roman. Zgodba je umeščena predvsem v poljsko glavno mesto Varšava, večinoma v leti 1966 in 1967.

3.1.3 Zgodbi

Prišleki

Roman se začne z letom 1938, ko se mora Bubijeva družina prisilno odseliti iz Švice v Jugoslavijo. Po prihodu v novo državo nekaj časa živijo pri sorodnikih na Dolenjskem, vendar se naposled zaradi njihovega vedno bolj sovražnega obnašanja odselijo na obrobje Ljubljane, nato se v nadaljevanju še večkrat preselijo, poleg tega se ves čas soočajo z revščino in sovražno nastrojenostjo ljudi do njih. Bubiju postane všeč punca Tatjana, ki raznaša časopise. Nemci vdrejo v Francijo, ki podpiše predajo. Konec je kraljevine SHS, v Ljubljano vkorakajo Italijani, izobešajo svoje zastave. V mesto pride veliko tujcev. S Tatjano postaneta par. Z njo preko igre doživi svoj prvi spolni odnos, zelo pogosto se ljubita. Družina načrtuje selitev v Nemčijo, Bubi ne želi oditi. Tatjana mu je vedno bolj zoprna, vendar se z njo druži, da ne bi izgubil prijateljev. Družina se mora odpraviti na pregled, preden odpotujejo v Nemčijo. Naposled ostanejo in ne odpotujejo nikamor. Ko se Italija preda Angloameričanom, jih Nemci lovijo po mestu in zapirajo. Vojna se nadaljuje, po svetu je polno mrtvih ljudi. Vati je vedno slabšega zdravja, nato neke noči umre. Vojne je konec, mesto zavzamejo partizani. Po ulicah je polno ljudi, ki so veselo razpoloženi. Nekega večera pride k njim OZNA. Bubi se odloči ostati, ostale družinske članice odpeljejo. Ker proda nekaj predmetov, je nekaj časa zaprt, saj naj bi prodajal zaplenjeno narodno imetje. Odseliti se mora iz stanovanja, začne živeti v internatu. Čez čas mora iz njega oditi, zaradi tega spi po različnih krajih in nima doma. Dobi zaposlitev na Mladini kot kulturni dopisnik, na eni izmed službenih poti spozna referentko Tanjo, s katero imata razmerje. Tito in Stalin se skregata. Roman se zaključi z letom 1948, in sicer z Bubijevim odhodom v vojsko.

Madame

Šola dobi novo ravnateljico Madame, ki je hkrati tudi učiteljica francoščine. Na šoli vzbudi pozornost, zdi se, da prav nihče ni do nje ravnodušen. Nekega dne začne poučevati tudi v pripovedovalčevem razredu. Madame mu postane všeč in odloči se, da bo nekaj storil glede tega. Začne zbirati podatke in informacije o njenem življenju. Za domačo nalogo pri francoščini napiše zelo dolg spis. V njem piše o ujemanju astroloških znamenj, ob tem tudi bolj ali manj odkrito o sebi in Madame. Pod lažno pretvezo obišče sina svojega znanca, saj je ta študiral skupaj z njo. Od njega ne izve skoraj ničesar o njej, vendar mu nato njegov znanec, gospod Konstanty, pripoveduje zgodbo o njenih starših in njej, tako da spozna življenjsko pot družine, ki je imela zaradi očetovega odhoda v Španijo v času državljanske vojne tragično

usodo in ves čas težave z oblastjo. Po tej zgodbi malo drugače gleda nanjo. Pri urah poizkuša na vsak način pritegniti njeno pozornost, vendar ona ostaja popolnoma ravnodušna. Odloči se, da se ji bo poskušal približati izven šole, zaradi tega se udeležuje dogodkov, na katerih je tudi ona. Ko se ob pripravah na maturantsko zabavo poškoduje, mu Madame oskrbi rano. Takrat pred njo odigra tudi precej očitno ljubezensko izpoved iz drame Fedra. Ona se po tem dogodku do njega vede ravnodušno in nič drugače kot prej. Na maturantskem plesu ga povabi plesati, nato jo on pospremi domov. Od nje prejme knjižico s posvetilom. Ko jo hoče poljubiti, ga zadnji hip ustavi in mu namigne, da ne moreta biti skupaj, vendar bosta mogoče lahko nekoč v prihodnosti. Naslednji dan želi ponovno govoriti z njo in razjasniti njun odnos, vendar je ona že odpotovala. Ko zaključi 1. letnik študija, prejme njeno pošto z rojstnodnevno čestitko in peresom. Ob koncu študija se vrne na svojo nekdanjo šolo, kjer opravlja prakso. Zgodba se zaključi z njegovo željo, da bi ona prebrala njegov roman in da bi se mu mogoče celo kaj javila.

3.1.4 Predstavitev oseb

Glavna oseba romana *Prišleki* je Bubi, v romanu *Madame* je to neimenovani mladostnik, ki ga bom v nadaljevanju imenovala fant. Bubija spremljamo skozi daljše večletno obdobje, tj. od otroških let (10 let) do mladostniških let (20 let), medtem ko fanta spremljamo predvsem v njegovem 19. letu starosti.

Na začetku velja omeniti, da je Bubijev značaj veliko bolj večplasten kot lik fanta. Če obe osebi poskusimo opisati z eno besedo, bi za prvega lahko rekli, da je nekakšen večni izobčenec, drugega bi lahko poimenovali kot nestvarnega zaljubljenca. Bubi je večno samosvoja in neprilagodljiva oseba, včasih hote, še večkrat pa povsem nehote odstopa od ostalih. Pri fantu gre bolj za željo in prizadevanje izstopati in biti drugačen od vrstnikov in tudi sicer, vendar mu to v primerjavi z Bubijem ne uspeva. Na eni strani imamo tako nekakšno stalno (nehoteno) odstopanje od ostalih, t. i. odpadnika, na drugi pa željo biti drugačen in edinstven, t. i. nečimrneža.

Oba moška lika sta natančna opazovalca, vendar se v svojem doživljanju tudi razlikujeta. Oba opisujeta in doživljata svet in dogodke skozi svoje oči, kar seveda že v izhodišču pomeni, da sta v tem opazovanju subjektivna, saj drugače ne more biti. Kljub temu Bubi zmore večjo

distanco oz. je pri njem zaznati težnje k njej. Fantova subjektivnost je večja in močnejša. Bubi se seveda ne zmore popolnoma distancirati od lastnih dogodkov in bi lahko rekli, da iz tega vidika ostaja pri nekakšnih poskusih, vendar kljub temu lahko rečemo, da je bolj nepristranski lik kot fant. K fantovi izrazitejši subjektivni naravi spada tudi njegova domišljavost, predvsem na ljubezenskem področju, in sploh nezmožnost realno gledati na dogodke, ki jih mnogokrat razume in si jih razlaga v skladu s svojimi željami in prepričanji. Fant je tudi precej ambiciozen, saj ima visokoteče in mnogokrat nerealne cilje in ambicije. Zaradi nestvarne narave se v njem večkrat porajajo tudi občutki nezadovoljstva, vendar so ponavadi bolj kratkotrajni. Ena izmed njegovih poklicnih ambicij je želja po uspehu in slavi na področju kulture. Bubi v primerjavi z njim ni ambiciozen, kar med drugim ponovno kaže na njegovo že omenjeno bolj stvarno naravo, po drugi strani pa mu njegovo težko življenje tega niti ne omogoča, saj se stalno sooča z osnovnimi bivanjskimi težavami in stiskami.

Oba lika, kar za njuna leta niti ni presenetljivo, gojita zanimanje za svet okoli sebe, s tem da je Bubi v mlajših letih bolj razpršen in se zanima za skoraj »vse«, sčasoma postane malo manj razpršen. Fant je glede tega veliko bolj ozko usmerjen, njegovo glavno zanimanje je predvsem ženska (Madame), poleg tega še tudi literatura oz. umetnost. Tudi Bubija zanimajo dekleta oz. ženske nasploh. To je področje, ki mu ves čas vzbuja radovednost in zanimanje, hkrati pa tudi uganko. Bolj podrobno bom o tem pisala v nadaljevanju. Pri Bubiju velja omeniti tudi njegovo nepremišljenost, v afektu počne neumnosti, npr. krade, si sposoja denar v imenu staršev. Fant na drugi strani vse skrbno preračuna in načrtuje, med drugim tudi zato, ker se boji, da bi se osmešil. Po drugi strani je on bolj spreten govorec, saj mu ljudje pogosto verjamejo, tudi njegove resnične namere ostajajo skrite. Tudi Bubi se občasno zlaže oz. je neiskren, vendar je splošen vtis, da se zna veliko slabše pretvarjati kot fant oz. se niti ne poizkuša. Zaradi tega ima tudi več težav in problemov z ljudmi.

Oba sta ljubitelja umetnosti, njuna stična točka zanimanja je literatura. Bubi se ukvarja s pisanjem in risanjem. Svoje literarne prispevke tudi objavlja, risbe občasno deli z drugimi, vendar je pisanje pri njem bolj v ospredju. Fant se nekaj časa udeležuje v glasbi in nato v dramski skupini, igrati zna tudi na klavir. Kultura mu je tudi sredstvo za njegove visokoteče ambicije, področje, na katerem bi želel postati slaven in uspešen. Največji del njegove kulturne usmerjenosti se v mlajših letih navezuje na njegovo kulturno razgledanost, torej na njeno poznavanje, to obenem vključuje tudi zanimanje zanjo. V kasnejših letih se nato začne vedno bolj ukvarjati s pisanjem, ki je pomembno področje tudi pri Bubiju, saj mu pisanje

sčasoma predstavlja vedno pogostejšo prakso. Tudi ena izmed Bubijevih družb vključuje pisce, fante, ki se prav tako ukvarjajo s pisanjem. On sicer goji posebno spoštovanje in nekakšno občudovanje do že uveljavljenih in znanih pisateljev.

Pomembne ženske v obeh romanih

V romanu *Prišleki* ima Bubi izkušnje z več puncami in ženskami, v drugem romanu *Madame* je v ospredju zgolj ena ženska, to je Madame. Iz romana *Prišleki* bom kratko predstavila samo tiste, s katerimi ima pomembnejše in malo dlje trajajoče stike. Prva pomembnejša deklica v njegovem življenju je Tatjana, ki je njegovih let. Ona je njegova prva ljubezen in tudi njegova prva punca. Sprva je zadržana in bolj sramežljiva, potem pa se pokaže kot precej pogumna in odločna, poleg tega je večkrat tudi posesivna, vsiljiva in ukazovalna. Zanja je značilna stalna navdušenost in zagretost do fanta (tj. do Bubija), v spolnosti je precej pogumna in brez zadržkov. Ta je hkrati tudi njeno sredstvo, s katerim doseže svoje oz. s katerim izsiljuje.

Bubi ima zelo poseben odnos do Ivke, sestre prijateljev Ivana in Karla. Ona je neprijazna in hladna. Na nek način je tudi skrivnostna in poleg tega še koristoljubna. Od par let starejših velja omeniti tudi muhasto in nepredvidljivo sosedo Fani. Sprva prijazna in mila, nato odrezava in hladna. Ona je prva ženska, ki ji Bubi reče, da jo ima rad, kar je zanj nek poseben dosežek. Albinca je prva med starejšimi, s katero spi skupaj, ob čemer se počuti nekaj posebnega. Njuno medsebojno poznavanje je kratko, vendar zanj vseeno na nek način prelomno. Albinca tako kot Tatjana nima ravno spolnih zadržkov, za razliko od nje je bolj mila in ni ukazovalna, ampak tudi ubogljiva. Naslednja pomembnejša je skrivnostna Marica, zaradi katere izgubi službo in je izključen iz Ljudske mladine. Ona je hčerka belogardista in ima javno hišo.

Bubi ima izkušnje z ženskami različnih starosti, od precej starejših je najpomembnejša Tanja, ki jo bom primerjala z Madame iz istoimenskega romana. Obe sta kar nekaj let starejši od obeh moških likov, Tanja od Bubija več kot 20 let, torej bi mu lahko bila tudi mama, Madame je od fanta starejša 13 let, kar je tudi kar precejšnja starostna razlika, vendar je tista med Tanjo in Bubijem še večja. Tanja opravlja delo referentke v predilnici, Madame je ravnateljica šole in učiteljica francoščine. Prva sicer ni samska, vendar je to ne ovira pri tem, da se zaplete z Bubijem. Madame je po vsej verjetnosti samska, moškim pa s tem mogoče še bolj zanimiva. Ona je oseba, ki vzbuja neko posebno pozornost okrog sebe. Zdi se, da so ljudje do nje redko

ravnodušni. Madame je nekakšna karizmatična ženska, ki težko ostane neopažena, vendar je po drugi strani tudi nedostopna, hladna in vzvišena. Hladna in nekako vzvišena je tudi Tanja, obe sta tudi posmehljivi, Tanja malo pogosteje. Tako kot fant je tudi Madame izjemno ambiciozna, njen glavni cilj je predvsem oditi iz države ter uspeti in zaživeti v tujini, verjetno predvsem v Franciji.

3.1.5 Tema zaljubljenosti in ljubezni

V romanu *Prišleki* ima glavna oseba Bubi izkušnje z veliko puncami in ženskami različnih starosti, medtem ko je v romanu *Madame* najpomembnejša ženska v fantovem življenju Madame, v katero se glavni lik zaljubi.

Bubi je v svojih otroških letih najprej navdušen predvsem nad zunanjim videzom, o ženskah ima precej poenostavljeno podobo oz. jih močno idealizira. Ob nasprotnem spolu je razpet med zanimanjem na eni strani ter negotovostjo in strah na drugi strani. Njegova prva izkušnja, ki je delno spolne narave, je s sestrično Anico, s katero si pokažeta svoje intimne dele. Kmalu ima podobno izkušnjo z Adrijano v Ljubljani. Slednja mu prinese nekakšen prelom oz. posebno spoznanje, njegova predstava o čistosti in nedolžnosti deklic se namreč podre.

Ne, deklice sem si drugače zamišljal. Čiste ... v prikupnih oblekah in pisanih dokolenkah. V šolnih na gumb. V svetlomodrih jopicah. Z verižico okrog vratu, s puhkom v globelici na tilniku. Lesketavih skrtačenih las, brez pentelj in kit ... Pozimi v karirastih krilih in plaščku s krznenim ovratnikom, v škorenjcih in z uhani pod volneno kapo ... (151)

Njegova prva punca in hkrati tudi edina deklica, s katero ima daljši stik, je Tatjana. On sam jo dojema tudi kot svojo prvo ljubezen, čeprav bi glede na njun odnos lahko rekli, da to ni ljubezen v pravem pomenu. Tatjana je sicer najpomembnejša deklica v njegovem življenju. Spozna jo v času, ko se približuje vojna. Ona sicer po hišah raznaša časopise. Bubi je nad njo navdušen, vendar v njeni bližini čuti tudi zadrego. Njegovo občutenje Tatjane je sprva (zelo) metafizično obarvano. Ob njunih prvih srečanjih občuti zelo veliko tremo, tako da z njo sploh ni zmožen spregovoriti. V njeni bližini je močno razdvojen, saj po eni strani doživlja veselje, hkrati pa mu je tudi težko. Naposled se vendarle toliko opogumi in jo ogovori, čeprav je ob njunem skupnem druženju še vedno precej sramežljiv. Tatjana je pobudnica za njun prvi spolni odnos, kar v njem povzroči zelo veliko vznemirjenje in tudi strah. Njegov prvi spolni

odnos je zanj nesproščen in neprijeten, močno se obotavlja in zavlačuje. Tatjana na drugi strani nima nobenih zadržkov in celo neučakano sili vanj. Bubiju se razblinijo lastne predstave o spolnem odnosu, saj si ga je predstavljal drugače, in sicer kot nekaj bolj poglobljenega in lepega. Bubi popusti v strahu pred tem, da bi izgubil prijatelja. Njun odnos temelji na pogostem druženju, medsebojnem dotikanju in spolnosti. Tatjana mu sčasoma postane vedno bolj zoprna in nadležna, zato se je izogiba, medtem ko se njena zagretost, navdušenost ne zmanjša. Najbolj ga moti njeno otročje vedenje in njena zagretost, ki ga začneta odbijati. Všeč mu ni tudi njeno posesivno in ukazovalno obnašanje. Z njo je skupaj samo še iz bojazni, da bi izgubil prijatelje. To kaže tudi na to, da mu je prijateljstvo zelo pomembna vrednota. Njuno razmerje se naposled konča. Če nekako povzamem glavne ugotovitve, bi lahko rekla, da je njun odnos dolgotrajnejši v primerjavi z njegovimi preteklimi stiki z deklicami, poleg tega je tudi zelo seksualno obarvan. To, da je Bubi zelo seksualno radoveden in tudi tega željan, se je pokazalo že v njegovih preteklih odnosih.

V tem odstavku bom razložila Bubijev odnos z ženskami, ki so starejše od njega, pri tem bom vključila še ugotovitve iz poljskega romana *Madame*. V nekem obdobju Bubija zelo pogosto in močno spolno vznemirjajo starejše ženske, s katerimi se v tistem času nič ne zaplete, saj je še preveč sramežljiv in boječ do njih, kljub temu ima izjemno pogoste spolne fantazije o njih. Fant na drugi strani spolnega nagnjenja do Madame skorajda nima. Pri njem ni nobenih spolnih fantazij ali želje po spolnosti. Njemu spolnost ni pomembna tako kot Bubiju, ki jo ima rad in jo tudi kar precej pogosto prakticira. Bubi posebnega povoda, ki povzroči vznemirjenje, sicer niti ne potrebuje, zadostuje zgolj bližina žensk, ki v njem hitro vzbudi močno željo in razvname njegovo domišljijo. Včasih ga vznemirjajo samo deli telesa, spet drugič pa (nazorno) fantazira še o tem, kaj bi počel z ženskami. Pri tem ga prav dosti ne zanima niti izgled niti starost, v svojih željah nima nobenih zadržkov in je skorajda popolnoma neselektiven. Fantova naklonjenost je po drugi strani usmerjena zgolj v eno osebo, to je v ravnateljico in učiteljico francoščine Madame. On tudi nima toliko stikov z nasprotnim spolom kot Bubi, zanima ga izključno Madame. Slutiti je celo, da bi ona utegnila biti ljubezen njegovega življenja. Če pri Bubiju ni ravno jasno, kaj je tisto, kar ga pri ženskah pritegne, pogosto se celo zdi, da so mu ženske nasploh zanimive, zato ni pretirano selektiven oz. izbirčen, fanta pri Madame pritegne ona kot celota s svojim značajem, tudi nad videzom ni popolnoma ravnodušen, kljub temu to ni glavni razlog, zaradi katerega bi se vanjo zaljubil. Poleg tega se tudi zdi, da se verjetno zaljubi tudi v podobo, ki jo goji o njej. To je povezano tudi z njegovim idealiziranjem. Bubi ženske idealizira v mlajših letih, ko ima z njimi še zelo

malo izkušenj, z leti to počne vedno manj. V primerjavi s fantom tudi veliko bolj stvarno doživlja svoje ljubezenske izkušnje, kar med drugim pomeni tudi, kot že omenjeno, da je precej bolj neselektiven in ima površne odnose. Z leti njegovi stiki s puncami vključujejo vedno več spolnih odnosov, brez tega pri njem z dekleti, s katerimi se zaplete, niti ne gre. Marsikateri njegov odnos temelji skorajda izključno na tem. Čeprav ima ogromno stikov z nasprotnim spolom, se zdi, da nikoli ne gre za neke stabilne in resne odnose. Ti so (zelo) površni in večkrat tudi precej kratkotrajni. V njih pomemben del predstavlja ravno spolnost, za katero se mnogokrat zdi, da je osrednja oz. mogoče celo edina stvar, ki povezuje. V Bubiju se občasno pojavi želja po spolnih odnosih, pri katerih bi čutil neko globino in povezanost z ženskami, vendar se to zdi težko uresničljivo. V prvi vrsti predvsem zaradi njegove starosti. Kot že omenjeno, ima v nekem obdobju Bubi sprva samo zanimanje za starejše od sebe, vendar se z njimi še ne upa zaplesti oz. se še ne zaplete. Nato postaja vedno bolj pogumen, vendar ga vseeno nekako ves čas spremlja občutek, da je premalo sposoben oz. da jim ne more parirati. Glede tega je precej samokritičen. Fant je veliko bolj domišljav in si marsikdaj razlaga stvari, ki jih sploh ni, vendar se tudi v njem porajajo dvomi in nesigurnost. Tudi on se občasno počuti nesposobnega, zaradi tega pa tudi neprimerne za Madame. Zdi se, da oba to občutita predvsem, ker gre za starejše ženske od njiju, posledično sta v njihovi bližini manj samozavestna. V Bubijevem življenju je najpomembnejša starejša ženska, s katero ima razmerje, Tanja. Tanja je referentka v predilnici, kjer jo Bubi spozna po službeni obveznosti, saj mora napisati članek o kulturno-prosvetni dejavnosti v tovarni. Ona je sicer precej starejša od njega, več kot 20 let. Eden izmed razlogov, zaradi katerega se zaplete z njo, bi utegnil biti tudi, da on potrebuje oz. si želi starejšo, odraslo figuro, ki bi ga vodila oz. mu pomagala. S Tanjo imata dlje časa trajajoč odnos, za katerega se zdi, da bolj kot ne temelji predvsem na spolnosti. On je v njunem odnosu zelo zagret in vznemirjen, ona pa neodzivna in hladna, poleg tega se mu tudi bolj ali manj prikrito posmehuje in gleda nanj zviška. Njeno odzivanje na Bubija je podobno tistemu, ki ga ima Madame do fanta. Bubi želi Tanjo na vsak način zadovoljiti, vendar mu kljub vsemu trudu to ne uspe. Zdi se tudi, da se nanjo kar nekako naveže. Potrebno je tudi omeniti, da Tanja sicer ni samska. Njeni vzgibi, zakaj je skupaj z Bubijem, ostajajo uganka, zagotovo pa do njega čuti neko naklonjenost, saj se sicer z njim verjetno ne bi zapletla. Njun razhod je politične narave, saj se razmerje konča zaradi njenih »očitkov« o povezanosti njegove družine z okupatorji Nemci.

V romanu *Madame* je osrednja ženska oseba, v katero se zaljubi fant, Madame. Sprva si noče priznati, da mu je všeč, ker želi biti drugačen od ostalih. Naposled vendarle si, to

samopriznanje je obenem zanj tudi znak šibkosti oz. ponižanja, zato v njem vzbudi željo po akciji, saj bi ga to ločilo od ostalih. Fant namerava s prizadevnostjo in z vztrajnostjo doseči svoj cilj, ki je najprej pritegniti in s tem tudi osvojiti Madame, potem pa si verjetno z njo obeta še zvezo. Ona se na njegovo osvajanje odziva skoraj popolnoma ravnodušno, včasih ga celo zbode oz. se ponorčuje iz njega. Bubijevi stiki z ženskami se odvijajo veliko hitreje in bolj spontano kot pri fantu, pri katerem je vse skupaj kar nekakšen projekt. Ker se ji v šolskem okolju nikakor ne uspe približati, se fant odloči, da se ji bo poskusil približati izven šole. Večkrat se mu ponudi priložnost spregovoriti z njo, vendar do tega ne pride, saj se v njem pojavijo preveliki dvomi in nesigurnost.

Sama! Brez družbe! In vrh tega je zraven nje prosto mesto! Si je bilo mogoče zamisliti boljši položaj? Mar ni prav iz takih izhodišč, iz takega *imaginaire* rasel načrt za osvojitve na »nevtalnem ozemlju«? Točno! No in! – Ob taki resničnosti sem bil kot paraliziran. Nesposoben za delovanje in celo za fantaziranje. Bežal sem pred mislijo, kaj in kako bi bilo, če bi se po naključju znašel na tistem sedežu. (278)

Morebitna zavrnitev bi ga verjetno močno prizadela, njegova zaljubljenost v Madame je namreč močna in tudi zaslepljena, saj so njegove domneve in zaključki močno subjektivni, oblikuje jih namreč na podlagi svojih želja in hotenj. V svoji zaljubljenosti si nemalokrat napačno razlaga njeno vedenje. Bubi je veliko bolj stvaren. Ker se fant ni pripravljen soočiti z resnico, nikoli popolnoma ne tvega, ampak raje ohranja neko upanje, tudi če je lažno oz. zmotno. Naposled ji le bolj očitno izpove svoja čustva, ko ji na samem odigra precej očitno ljubezensko izpoved iz drame Fedra. Najbolj neposredno pa ji pokaže svojo zaljubljenost, ko jo po maturantskem plesu poskuša poljubiti. Ona po vsej verjetnosti nima nobenih čustev do njega, vendar ga kljub vsemu spoštuje, verjetno predvsem njegovo razgledanost, in ga vidi kot sposobnega fanta. Ena izmed ovir je tudi starostna razlika, saj je med njima 13 let razlike. On je zanj verjetno še premlad oz. preotročji. Čeprav mu da neko upanje po njuni morebitni zvezi v prihodnosti, se to vseeno zdi malo verjetno.

V *Prišlekih* glavna oseba v nobenem od svojih odnosov ne doživi ljubezni, kar po drugi strani niti ni nič nenavadnega, saj je glavni lik še zelo mlad, precej jasno je, da si svoj značaj šele izgraja. V *Madame* je drugače, saj se iz začetne zaljubljenosti utegnejo razviti dolgotrajna čustva naklonjenosti, lahko bi rekli, da po vsej verjetnosti kar dosmrtna simpatija. Madame je torej po vsej verjetnosti fantova prva in zadnja velika simpatija. Čeprav v *Prišlekih* ni

ljubezni, pa je prisoten velik delež zanimanja za nasprotni spol, ki se razteza od sramežljivosti v mlajših letih do zagretega fantaziranja in vse do pogostih spolnih odnosov. Kovačič v svojem romanu vzpostavlja idejo o zaljubljenosti oz. ljubezni kot skrivnostni uganki, saj je, ne glede na Bubijevo starost, njegovo občutenje nekako ves čas precej podobno. Avtor se ukvarja z idejo o tem, da ne glede na to, koliko izkušenj imamo z nasprotnim spolom, nam še vedno predstavlja nekaj neznanega in neulovljivega, poleg tega pa tudi nekaj zanimivega in privlačnega. Obravnavana tema se v romanu tako kaže kot nekaj paradoksalnega. V romanu *Madame* se mi ne zdi tako pomembna ideja o morebitni vseživljenjski naklonjenosti isti ženski, ampak predvsem posameznikova nezmožnost gledati stvarno na svet okrog sebe, tako da utegne zaslepljeno verjeti v podobna ali celo ista prepričanja svoje celotno življenje.

*

V obeh romanih sta prvoosebna pripovedovalca (Bubi v *Prišlekih* in fant v *Madame*), tako sta oba obenem tudi personalna oz. nezanesljiva pripovedovalca. Oba avtorja sta se odločila tudi za retrospektivno perspektivo, pri čemer je fantova precej bolj subjektivna oz. omejena. Avtorja pri obravnavani temi uporabljata vse tri ubeseditvene postopke. V *Prišlekih* največji delež v besedilu vključuje pripovedovanje, prisotno je tudi pogosto prepletanje pripovedovanja in opisovanja. To je po mojem mnenju avtor naredil dobro, saj se spretno prepletata in medsebojno dopolnjujeta. V *Madame* je manj opisov, pogosto se pripovedovanje prepleta z esejizacijo, tudi delež govornih odlomkov ni zanemarljiv. Prehodi so sicer v tem romanu počasnejši in opaznejši, medtem ko se v *Prišlekih* menjavajo hitreje. V obeh delih je pogosto tudi menjavanje med pripovedjo, ki se navezuje na zunanost oz. zunanje dogajanje, z notranjim doživljanjem in občutenjem. V *Prišlekih* je to avtor naredil veliko bolj spretno in kvalitetno, saj mnogokrat povezuje zelo neopazno. Intenzivnost notranjega dogajanja uravnava z uporabo same količine povedi; večja zgoščenost čustveno bolj obarvanih povedi prinaša večjo intenziteto, manjša količina le-teh v daljšem razmahu ravno obratno. Avtorja bi pohvalila avtorja tudi glede tega, da mu je uspelo prepričljivo prikazati notranje doživljanje, med posameznimi občutki se zaznajo tudi razlike v intenzivnosti, tako da s tem predstavi različne razsežnosti doživljanja. Doživljanje glavne osebe je tudi v romanu *Madame* prepričljivo, vendar hitro postane monotono. Največ informacij o obravnavani temi v *Prišlekih* nam avtor tako posreduje s kombinacijo pripovedovanja in vmesnimi esejističnimi elementi, v *Madame* je podobno, pri čemer je slednjih še bistveno več oz. so bolj skoncentrirani. V *Prišlekih* tako največ o obravnavani temi izvemo predvsem preko zunanjih

dogodkov in pripetljajev v kombinaciji z njegovim notranjim doživljanjem tega, v *Madame* je podobno, s to razliko, da je delež še večji. V *Prišlekih* se tako pojavljajo krajši premisleki, opazke, prebliski ali misli, ki so tako ali drugače povezavi s pripovedjo v danem trenutku. Elementi esejizacije se ne pojavljajo zgolj pri obravnavani temi, ampak je ta postopek, kot že omenjeno, značilen za celoten roman. (Zupan Sosič 2009: 73) V *Prišlekih* se pojavlja hipno, vmesno oz. kratko znotraj pripovedi, v *Madame* zaobjema kar precej velik del, zajema tudi daljše odstavke. Esejistične elemente avtor uporablja za fantovo razmišljanje in pojasnjevanje. Glede tega velja pohvaliti jezikovno spretnost, saj avtor, kljub zgoščenosti povedi z veliko informacijami, obvladuje zgodbo, ni namreč vtisa, da bi se v njej zapletel. Kljub temu je v romanu po mojem mnenju pogosto preveč natančnega pojasnjevanja in razmišljanja. Menim, da je obenem to tudi ena izmed najslabših lastnosti tega besedila. Za lažjo ponazoritev avtorjeva načina pisanja dodajam odlomek iz romana.

Njena nedostopnost, uradno vedenje in hladna umirjenost so bili tako temeljiti, da se ni zmenila niti za primitivne maneuvre obupanih oboževalcev iz prvih klopi, ko so namenoma spustili na tla svinčnik ali knjigo, da bi ji lahko med pobiranjem pogledali skozi »predor« pod pisalno mizo pod krilo. To početje je bilo preveč očitno, da ne bi vedela, čemu je namenjeno, vendar se nanj ni odzvala. Bolje rečeno, ni dopustila, da bi doseglo svoj namen. Sedela je tako neoporečno, da tudi če bi kdo celo šolsko uro z daljnogledom pred očmi ležal prav pod pisalno mizo, ne bi ničesar videl. (Libera 2003: 51–52)

V *Madame* poleg tega ni zanemarljiv tudi delež govornih odlomkov, preko njih avtor posreduje kar nekaj informacij o njunem odnosu, uporablja jih npr. za neposredno komunikacijo med fantom in Madame, čeprav tudi brez govornih odlomkov izvemo že precej. V *Prišlekih* govor nima tako pomembne funkcije in ga je precej manj. Oba avtorja precej jasno ubesedujeta obravnavano temo, tako da bralcu pustita bolj malo dvoumnosti in vrzeli.

Na ravni zgodbe Bubijeve odnose s puncami in ženskami močno zaznamuje spolnost, zato se mi zdi smiselno izpostaviti tudi bistvene ugotovitve, kako to funkcionira na ravni pripovedi. Kovačič za intimne telesne dele uporablja različne izraze, poleg bolj znanih oz. pogosto uporabljenih še nekaj precej inovativnih, predvsem za moški spol je zaslediti več različnih. Besede, s katerimi primerja najbolj intimni moški del telesa, izhajajo iz različnih področij. Naj omenim najbolj inovativne: vžigalna vrvica (primerjava s predmetom), mezinček (primerjava z drugim delom telesa), petelin (primerjava z orožjem), klinček idr. Avtor tako uporablja precej inovativne izraze, podobno je pri poimenovanjih najbolj intimnega ženskega dela telesa, tako npr. nenavadni črni most med bedri, slovita odprtina, cev, skrivnost pod

trebuhom, tunel za otroški vlakec. Raznolikost v avtorjevem jeziku se odraža tudi v njegovih poimenovanjih za spolni odnos: svinjarija, skrivnost vseh skrivnosti, največja skrivnost med moškim in žensko, smisel vsega, kavs, ležati skupaj. Naj navedem še nekaj poimenovanj, s katerimi izraža željo po spolnosti: sopeti kot meh, stresti kot hruška, preplaviti vročica.

V obeh romanih je na ravni zgodbe prisotno idealiziranje, ker ima v obeh neko svojo pomembno vlogo, omenjam tudi, kako funkcionira na ravni pripovedi. Kovačič to doseže predvsem z opisi, in sicer v veliki meri z naštevanjem (kopičenjem), ki učinkuje kot pretiravanje, s tem vnaša močno stopnjo subjektivnosti. Ta se kaže tudi v inovativnih primerjavah, ki se navezujejo na izgled. Naj navedem nekaj primerov: obraz kot lutka, oči kot modri bonboni, glava kot kopica slame, oči, kakor da plavajo v glažku, lasje sijajo kot sončnica. V romanu *Madame* avtor uporabi več različnih poimenovanj za Madame, tako jo med drugim imenuje: bitje iz drugega planeta, božanski lik, ONA, skrivnostna sfinga, žlahtna vrtnica, Ledena dama, Snežna kraljica idr. S tem se je sicer izognil ponavljanju, vendar njegova poimenovanja niso posebej inovativna.

3.2 Srednja leta (Maruša Krese: *Da me je strah?*, Wilhelm Genazino: *Ljubezenski preplah*)

3.2.1 O avtorjih

O Maruši Krese

Maruša Krese je bila slovenska pisateljica, pesnica in novinarka, ki se je rodila leta 1947 v Ljubljani. Študirala je primerjalno književnost, umetnostno zgodovino in psihoterapijo. Nekaj časa je delala kot psihoterapevtka, od devetdesetih let naprej pa kot svobodna novinarka in ustvarjalka. V času življenja je dolgo živela in delala tudi v tujini; v Nemčiji, Angliji, Avstriji ... Nekaj časa je delovala tudi kot humanitarka na vojnih območjih. Za kulturno in humanitarno udejstvovanje je v Nemčiji prejela zlati križec, uvrstili pa so jo tudi na seznam 100 najvplivnejših Evropejk. Njena dela so izhajala ne samo v slovenskem jeziku, ampak tudi v tujih, predvsem v nemškem. Njeno literarno pisanje med drugim obsega poezijo, vse skupaj je napisala 7 pesniških zbirk. Pesniške zbirke, ki so izšle v slovenščini, so *Postaje* (1992), *Beseda* (1994) in *Danes ne* (2009). Dalje se je ukvarjala tudi s pisanjem kratkih zgodb. Za zbirko *Vsi moji božiči* (2006) je prejela nagrado fabula, nato pa je izšla še zbirka *Vse moje vojne* (2009). Pisala je tudi zvočne dokumentarce in radijske igre za nemške in avstrijske radie, te pa so bile večkrat nagrajene. Leta 2012 je izšel še njen prvi in hkrati zadnji roman *Da me je strah?* Umrla je leta 2013.

O Wilhelmu Genazinu

Wilhelm Genazino je bil nemški novinar in pisatelj, ki se je rodil leta 1943 v Mannheimu. Študiral je germanistiko, filozofijo in sociologijo na Goethejevi univerzi v Frankfurtu. Med drugim je bil urednik satiričnega časopisa *Pardon*. Njegovo prvo literarno delo je *Laslinstraße* (1965), pozornost je pritegnil kasneje s trilogijo *Abschaffel* (1977–1979). Njegova dela so prevedena v različne tuje jezike. Znan je bil predvsem po svojih proznih delih, vendar je poleg tega pisal tudi radijske in gledališke igre, scenarije in eseje. Genazino je za svoje ustvarjanje prejel več nagrad – med drugim leta 2004 najpomembnejšo književno nagrado za nemški jezik, Büchnerjevo nagrado, in leta 2007 najstarejšo nemško literarno priznanje – Kleistovo nagrado. Umrl je konec lanskega leta 2018.

3.2.2 Splošno o romanih

Roman *Da me je strah?* je izšel leta 2012, hkrati je prvi in zadnji roman Maruše Krese. Bil je uvrščen med desetih najboljših romanov za nagrado Kresnik. V njem se prepleta več žanrov, in sicer gre za kombinacijo družinskega, vojnega, kronikalnega, avtobiografskega in ljubezenskega romana. (Zupan Sosič 2014: 25) Blaž Zabel (2013: 228) je zapisal, da avtorice ne zanima niti konkreten kronotop niti konkreten zgodovinski pojav. V svojem besedilu tematizira človekovo svobodo in vlogo v družbi. Roman govori o človekovi nezmožnosti svobodno živeti oz. biti človek, saj mu družba tega ne dovoli. Tako je to zgodba, »ki bi se lahko dogajala kadarkoli in kjerkoli, pa bi vedno govorila isto.« (228) Po mnenju Anje Banko (2013: 193) je roman spomin na preteklost, ki nas obenem opominja, da je preteklost vedno tudi del sedanosti in vsake prihodnosti. Osrednja zgodba v romanu je partizanska (Zupan Sosič 2014: 25), ki se je avtorica loteva z etično odgovornostjo in badioujevskim razumevanjem umetnosti (26). Za besedilo je značilna kronikalna linearnost, vendar ta ni klasična, saj imamo tri pripovedovalce, ne samo enega, in tudi časovno imamo zelo malo podatkov, pojavi se samo nekaj letnic. (26) Avtorica uporablja večperspektivnost, pri čemer pripovedovalci nepristransko in neprizanesljivo pripovedujejo o sebi in o kolektivnem. Tako se tudi pogosto prepletajo oz. izmenjujejo različne oblike perspektiv – moška-ženska, starševska-otročka, vojna-povojna, ideološka-neideološka itd. (27) To avtorica vzpostavlja z govorom, tako da je ena izmed pomembnih značilnosti romana tudi dialoškost, ki se med drugim odraža v prehodih med notranjim monologom in dialogi, tako gre obenem tudi za povezovanje notranjega in zunanjega dogajanja. (27) Najpogostejše občutje v romanu je strah, ki se pojavi že v samem naslovu. (28) Kraj dogajanja je predvsem ozemlje današnje Slovenije (do leta 1991 takratne SFRJ), z dolgim časovnim razponom – začenja se z vojnim časom (tj. z letom 1941) in konča v sodobnosti (v letu 2012).

Nemški roman *Ljubezenski preplah* (z izvornim naslovom *Die Liebesblödigkeit*) je izšel v Nemčiji leta 2005, v slovenščini pa leta 2007. Delo bi označila za sodobni roman z eksistencialističnimi značilnostmi. V *Ljubezenskem preplahu* je vzdušje pogosto tesnobno in prav tako niso redki občutki ujetosti in brezizhodnosti. Hage (2007: 275) meni, da je glavna oseba sicer pogojena z družbenim sistemom oz. žrtev okoliščin, vendar to ne vodi v obupanost. Pripovedovalec ne trpi v kafkovskem smislu, ampak izniči družbene normative in vzpostavi etiko vidne sproščenosti. (274) V romanu absurdnost tako ni popolnoma brezizhodna oz. skrajno pogubna. Heidgen (2013: 217) je zapisal, da so Genazinu pomembne

majhne podrobnosti in da je njegov pogled na vsakodnevne stvari grotesken in nenavaden. Časovno bi roman lahko umestili v sodobni čas, pri tem gre za krajše časovno obdobje, nekje okrog več tednov oz. enega meseca, kraj dogajanja pa je nemško mesto.

3.2.3 Zgodbi

Da me je strah?

Roman se začne z vojnim letom 1941. Izmenično spremljamo njeno in njegovo pripoved med partizani. On je skupaj z njenim bratom, za katerega na nek način skrbi. Trdno je odločen, da bo skupaj z njo, če jo bo našel živo. Ona je medtem ves čas na poti, skrbi tudi za druge. Po dolgem času se srečata. Njej utoni konj, on jo zaradi tega tolaži. Ona postane komisar brigade, kar jo preseneti. On postane komandant brigade, v kateri je tudi ona. S tem ni ravno zadovoljen, saj je brigada sestavljena iz veliko žensk. Onadva postaneta par. Enkrat jih napadejo Nemci in komaj ubežijo smrti, za kar so hvaležni njej, saj jih je rešila pred skoraj gotovo smrtjo. Ona nekoč nosi zelo težek nahrbtnik in nato ugotovi, da so ji kolegi podtaknili kamne. Ko se ji zaradi tega smeji, vključno z njim, ji je hudo, vendar tega ne pokaže. Od takrat naprej mu ne zaupa več tako kot včasih. Ko ona zapusti brigado, se boji, da se ne bosta več videla. V enem izmed bojev je on huje poškodovan. Hoče se ustreliti. On je v bolnici, popolnoma je obupan in si želi umreti. Ona ga obišče, vendar ji je ob njem težko. Njemu morajo odrezati nogo, v njem to vzbudi še večji obup, tudi nje noče več videti. V nadaljevanju ona konča gimnazijo v nekaj tednih. Želi si oditi iz partije, vendar ji okoliščine to onemogočajo. Na volitvah zmaga ljudska fronta. Razmišljata tudi o poroki in skupni družini, vendar se on čuti neprimerne za zanj in dvomi v svojo zmožnost biti dober oče zaradi pohabljenosti. Naposled se le poročita, njuna poroka je velika in poteka v štabu KNOJ-a, kar njej ni všeč, saj si jo je želela imeti v majhnem krogu bližnjih. Ona rodi mrtva dvojčka, kar jo močno prizadene. Nato rodi deklico, ki je zelo drobna. Nimata časa drug za drugega, pogosto imata tudi obiske. Nato imata že več otrok, sčasoma pa dobita tudi še vnuke. Njegovo zdravje je vedno slabše, vedno težje se premika, nato čez čas umre. Roman se konča z letom 2012, ko njuni potomci skupaj z družinami potujejo v Južno Ameriko.

Ljubezenski preplah

Moški razmišlja o tem, da bi končal razmerje z eno izmed svojih dveh punc, Sandro ali Judith. Tehta in preiščuje o slabostih in prednostih posamezne ženske, da bi se tako lažje odločil, s

katero naj ostane, vendar bi dokončno odločitev vseeno najraje odložil. Doma se pripravlja na seminar, ki ga bo imel v kratkem. Z Judith se odpravita na ekskurzijo opazovanja ptic, vmes imata na skritem mestu spolne odnose. Premišljuje o tem, kaj bo govoril na svojem seminarju. Sandri pove o svojih manjših zdravstvenih težavah, ona mu predlaga obisk zdravnika, vendar se on tega brani. Ko se pelje z vlakom na seminar, premišljuje o tem, kako bi končal zvezo z Judith. Ko prispe v hotel, si premisli in je ne želi več zapustiti.

Obišče zdravnika zaradi težav s kožo. Sandra mu na enem izmed obiskov predlaga poroko, saj bi na ta način podedoval pokojnino v primeru njene smrti. On je nad ponudbo presenečen, hkrati pa tudi ganjen. V naslednjih dneh premišljuje o tem. Sreča svojo nekdanjo ženo Bettino. Odpravi se na zabavo, na kateri ponovno sreča Bettino, s katero plešeta tesno skupaj. Ko se nekega dne odpravi v kino z Judith, ju od daleč vidi Sandra. Naslednji dan se ji zlaže glede nje, vendar mu ona popolnoma ne verjame. Dokončno se odloči, da ne bo zapustil nobene od njiju.

3.2.4 Predstavitev oseb

V romanu *Da me je strah?* spremljamo življenje glavne moške osebe od mladostniških let (okrog 20 let) vse do starih let. Kljub temu sem se odločila, da ga uvrstim v kategorijo srednjih let, saj moškega nekako najdlje spremljamo ravno v tem starostnem obdobju. Medtem imamo v drugem romanu *Ljubezenski preplah* moškega srednjih let, tj. starega 52 let. Od vseh obravnavanih romanov v magistrski nalogi se mi zdi sicer ta glavni moški lik najbolj kvalitetno oblikovan, saj je po mojem mnenju od vseh najbolj večplasten lik. Obe glavni moški osebi iz romanov sta neimenovani, zato v nadaljevanju zaradi lažje orientacije uporabljam poimenovanji prvi moški, za moškega iz romana *Da me je strah?*, in drugi moški, s katerim označujem lik iz romana *Ljubezenski preplah*.

Prvi moški skozi čas opravlja mnogo poklicev. Osrednja lastnost, s katero bi ga lahko sprva označili, je, da je izjemno ponosen oz. na vsak način poizkuša dajati vtis trdnosti, čeprav v resnici tak mnogokrat ni. On je precej negotov, vendar navzven želi delovati drugače. Edina oseba, pred katero svoje narave ne skriva oz. zmanjša svoje pretvarjanje, je ona. Po poškodbi noge to ni več v ospredju, ampak postane predvsem njegov občutek prikrajšanosti in nezadovoljstvo. Prikrajšanost najprej občuti praktično na vseh vidikih življenja, v

nadaljevanju nato predvsem na osebnem področju, in sicer kot partner in kot (bodoči) oče. Njegovo nezadovoljstvo je povezano z okoliščinami, v katerih živi, saj ga kup obveznosti, ki jih ne želi opravljati oz. so mu v večje ali manjše breme, dela takšnega. Drugi moški je po poklicu svobodni apokaliptik, ukvarja se z napovedovanjem predvidljive civilizacijske apokalipse. Ena izmed njegovih osrednjih lastnosti je neodločnost, saj je popolnoma nestabilen človek, ki svoje mnenje pogosto zelo hitro spreminja, in sicer glede na okoliščine in razpoloženje, kar kaže, da je tudi silno muhast in nepredvidljiv. Zdi se celo, da sploh nima svojega mnenja. Na nek način pa mu to ustreza, s čimer pridemo tudi do njegove iznajdljivosti oz. preračunljivosti, ki se navezuje na njegovo zahrbtno naravo. On mnogokrat daje vtis nebogljenega posameznika, s katerim bi lahko vsak počel, kar se mu zazdi, v resnici je sicer zelo vodljiv človek, vendar pa za svojo nebogljenostjo skriva tudi posmeh in neiskrenost. Moški zelo pogosto laže, tako samemu sebi kot tudi drugim. Včasih tudi krade. Ker se zna dobro pretvarjati, pred ljudmi uspešno igra svojo vlogo in prikriva pravo naravo. On sicer ljudi na splošno ne mara, izjema sta njegovi puncici. Pogovori so mu mnogokrat odveč. Po drugi strani to kaže tudi na njegov strahopeten značaj, ker je obenem tudi prevelik bojazljivec, da bi drugim pokazal resnične občutke, ki jih ima do njih. Tudi prvi moški je po svoji naravi neodločen, okoliščine, v katerih živi, pa to samo še podkrepijo. Nahaja se v negotovem in neprijaznem času in okolju, ki že samo po sebi prinaša veliko strahu, negotovosti in dvomov, hkrati pa posameznika omejuje in mu precej onemogoča svobodo. On ni nobena izjema, je pa res, da dane razmere samo še podkrepijo tudi sicer ne prav trdno samopodobo. V zvezi s tem velja omeniti tudi njegov odnos s starši, saj ga predvsem tisti z očetom močno zaznamuje za celotno življenje. Očetov odhod v Ameriko in kasnejše izginotje ga močno prizadeneta. Ves čas čuti željo in hrepenenje po tem, da bi ga spoznal, vendar mu vedno zmanjka predvsem poguma. To je njegova zelo šibka točka, ki ga tare celotno življenje. Njegov odnos z mamo je sicer hladen in odmaknjen.

Za oba moška bi lahko rekli, da se prilagodita okolju, v katerem živita. Prvi ima željo živeti drugače, vendar tega ne zmore uresničiti. Želja je ves čas prisotna, vendar ne poizkuša oz. ne najde načina za spremembe. Glede na čas in razmere, v katerih živi, je zanj precej pričakovano, da tega ne stori. Postavi se namreč vprašanje, kaj bi se utegnilo zgoditi z njim in njegovo družino, če bi se tako ali drugače poizkušal upreti in zaživeti tako, kot si želi. Drugi moški se nikakor ne ubada s takimi strahovi, vendar zanj možnost živeti drugače niti ne obstaja. Tudi on pa je po eni strani ujet v svet, v katerem živi, vendar mu po drugi strani poznano predstavlja tudi nekaj varnega in udobnega.

Ker o likih izvemo veliko tudi na podlagi njihovih največjih strahov, za konec omenjam še te. Največji strah prvega moškega je odvisnost od drugih oz. osebna nemoč. Zanj to predstavlja nekaj najhujšega, kar se mu lahko zgodi. To mu resno zamaje samopodobo, saj po hudi poškodbi noge in njeni odstranitvi doživlja zelo kritične trenutke. Njegova volja do življenja je popolnoma na dnu, tudi v prihodnosti pa ga pogosto spremlja občutek nezmožnosti, predvsem v vlogi partnerja in bodočega očeta, ko otrok še nima. Mnogokrat pa to tudi poizkuša skriti. Drugi moški se ubada predvsem z dvomi glede partnerskih odnosov in starostjo. V partnerstvu se odloča med dvema ženskama oz. se odloči izbrati eno, vendar zanj to predstavlja nelahko odločitev. Delno je partnerstvo povezano tudi z njegovimi spolno obarvanimi starostnimi strahovi, saj se na tem področju ne čuti suverenega.

Pomembne ženske v obeh romanih

Vključujem tudi predstavitev ženskih oseb, ki so pomembne v življenju obeh moških likov. V romanu *Da me je strah?* je to ona, prav tako neimenovana, v *Ljubezenskem preplahu* ima moški največ stikov z dvema ženskama Judith in Sandro, omeniti pa velja tudi bivša žena Bettino. V romanu *Da me je strah?* tako kot njega tudi njo spremljamo nekako od mladih najstniških let vse do pozne starosti. Skozi čas opravlja različne (poklicne) zadolžitve (komisarka čete, nato brigade, politična svetovalka ...). Ženske, ki so pomembne v življenju drugega moškega, so Judith (51 let), Bettina (49 let) in Sandra (43 let). Judith in Sandra sta njegovi sedanji puncici, Bettina pa bivša punca in žena. Judith je jezikovna in glasbena inštruktorica, Sandra opravlja delo tajnice, Bettina pa dela na inštitutu za raziskovanje šoka. Judith je ljubiteljica umetnosti, hkrati pa je imela včasih zelo visoke ambicije na glasbenem področju, vendar je naposled obupala. Sandra je po drugi strani bolj stvarna od nje. Najbolj od vseh treh je nerealna bivša žena Bettina, ki je sicer dobronamerna, vendar ima popolnoma nestvarne ideje za kapitalistični svet, hkrati je tudi zelo zaletava in nepremišljena. Judith je v primerjavi s Sandro bolj razmišljujoča, mnogokrat pa tudi precej kritična in jo moti zelo veliko stvari. Moški svoji puncici doživlja kot dve precej različni osebi, hkrati je to eden izmed razlogov, da sta mu obe všeč. Sandra je precej obremenjena s spolnostjo, podobno kot on. Na vsak način potrebuje stalne potrditve o lastni poželjivosti. To ji ogromno pomeni. Svojo samopodobo tako bazira na spolni privlačnosti in zaželenosti s strani nasprotnega spola. Judith ni spolno obremenjena. Sandra je tudi zelo skrbna, in sicer v stilu skrbne mame, obenem pa tudi ukazovalna. Ona celo uživa v vlogi nekakšne rešiteljice drugih. Hkrati je tudi naivna, saj mnogokrat verjame njegovemu nakladanju in ne prepozna njegovega posmeha. V

primerjavi z Judith je bolj spontana. Če Sandro in Judith primerjamo z žensko iz romana *Da me je strah?*, med njimi ne najdemo prav veliko skupnih točk. Mogoče bi kljub vsemu ena izmed njih lahko bila, da je ona tako kot Sandra skrbna, vendar v bistveno globljem pomenu, predvsem v času vojne. Ona stalno čuti nekakšno odgovornosti do soljudi. Ima močen občutek dolžnosti poskrbeti za druge, s tem daje tudi na obrobje svoje lastne potrebe in želje. Hitro si tudi kaj (neupravičeno) očita, saj se zares čuti močno odgovorno za vse okrog sebe. Njena skrbnost je požrtvovalna in nesebična, premore tudi izjemno sočutje. Zaradi njenega poguma in odgovornosti ves čas dobiva zahtevne in odgovorne naloge. Po vojni se začnejo v njej močneje porajati lastne želje – želja študirati in želja po lastni družini, vendar te pridejo v trk z okoliščinami, ki ji tega ne dopuščajo v takšni obliki, kot bi želela ona, zaradi česar v njej raste nezadovoljstvo. Z leti se to vedno bolj povečuje, tudi (nekdanje) odločnosti ima vedno manj in manj.

3.2.5 Tema zaljubljenosti in ljubezni

Ker glavni moški osebi v nobenem izmed romanov nista poimenovani, bom tega iz prvega romana *Da me je strah?* imenovala on, tistega iz drugega romana *Ljubezenski preplah* moški. Najpomembnejša ženska v prvem romanu je ona, v *Ljubezenskem preplahu* pa dve ženski – Sandra in Judith. Moški ima z obema hkrati že več let zvezo, vendar tega ne veda. Imamo torej ljubezenski trikotnik. Na nek način je pomembna še ena ženska v njegovem življenju, to je bivša žena Bettina, ki sicer v sedanjosti ni v ospredju, vendar jo vseeno velja omeniti. On in ona iz prvega romana sta približno istih let, medtem ko je razlika med moškim in njegovo punco Sandro večja (9 let), Judith je medtem zgolj eno leto mlajša od njega, bivša žena Bettina pa 3 leta mlajša. Njegovi zdajšnji puncici sta sicer precej različni, vendar do obeh čuti enako močno naklonjenost in privlačnost. V njem je prisotna razdvojenost, da bi se odločil zgolj za eno. To je povezano predvsem z njegovimi starostnimi strahovi in preračunljivostjo, saj se mu zdi priročno, da bi zaradi staranja živel z eno izmed njiju.

V romanu *Da me je strah?* se on in ona spoznata med partizani, kamor gresta, ko sta še oba zelo mlada. On je precej bolj zagret zanjo kot ona zanj. Zdi se, da ga ona na začetku niti ne opazi pretirano oz. se z njim ne ukvarja, in sicer predvsem zaradi tega, ker ji razmere tega ne dovoljujejo, hkrati je tudi ona že po naravi takšna, da ima močen občutek odgovornosti, zato si ne dovoli preveč občutiti kakšnih (nežnih) čustev. Sčasoma tudi on njej postane všeč,

vendar je vseeno v primerjavi z njim bolj stvarna. V *Ljubezenskem preplahu* je moški od treh žensk, ki so pomembne v njegovem življenju, najprej v mladih letih spoznal Bettino v baru, pri čemer je šlo za hiter in nagel začetek zveze, zelo hitro sta se tudi poročila, čeprav se sploh nista dobro poznala. Sandro je spoznal nekako v svoji mladi odrasli dobi, medtem Judith ne pozna dolgo, vendar ni jasno, kako dolgo je to. Na začetku zveze s Sandro sta se želela poročiti, vendar zaradi različnih pogledov na družino do tega ni prišlo. Moški si namreč ni želel otrok in si jih še vedno ne, medtem ko je ona želela imeti družino. V prvem romanu si on in ona oba želita imeti družino, vendar se zanjo zaradi družbenih razmer (vojna) sprva še ne odločita. Zavedata se nevarnosti in stalne negotovosti okoliščin, v katerih se nahajata, zato načrtujeta družino za kasnejši čas. Hkrati sta se zaradi razmer odpovedala tudi kakršnikoli spolnosti. Obema sta sicer družina in poroka pomembni vrednoti, saj imata željo po tem, kar kasneje tudi uresničita. Njuna družina se, kot tudi onadva sama, ne uspe nikoli popolnoma povezati oz. preživeti prav veliko časa skupaj, ker jim ponovno okoliščine to otežujejo. Med njima sicer pride do neke odmaknjenosti, kljub temu ta ni tako močna, da bi ju med seboj zelo oddaljila, saj je med njima, ne glede na vse, ves čas prisotna povezanost in obojestranska naklonjenost. »Vedel sem, da bi ona rada kupila čevlje otrokom in si mi ne upa reči. Zdaj ko bodo sami, jih lahko.« (Krese 2016: 145) Spolnost sicer v romanu *Da me je strah?* skorajda ni omenjena oz. prisotna, njena navzočnost se posredno pravzaprav kaže samo v otrocih, ki jih imata. Ta je veliko bolj pogosta praksa v drugem romanu. On je užival v spolnosti s svojo ženo Bettino, tako kot uživa v njej tudi sedaj s Sandro in Judith, s tem da je sedaj vseeno nekako bolj spolno obremenjen. Spolnosti ne doživlja več enako kot včasih oz. je bolj obremenjen ob morebitnih »spodrslijajih«. Z obema svojima puncama pogosto prakticira spolne odnose, s Sandro predvsem tudi zaradi njene potrebe po stalnih potrditvah o lastni privlačnosti. Judith na drugi strani ni tako spolno obremenjena, kar posledično vpliva tudi nanj, da se on s tem manj obremenjuje, kot bi se mogoče sicer. Sam telesni videz sicer nima pomembne vloge, saj ga telesne pomanjkljivosti posebej ne motijo ali odvrčajo.

V romanu *Ljubezenski preplah* je odnos med moškim in partnerkama takšen, da sta nekako onidve tisti, ki vodita razmerje oz. usmerjata njega, kar njemu bolj kot ne kar precej ustreza. V tistem s Sandro je to izrazitejše, pri čemer njuno razmerje pogosto spominja na odnos med skrbno in včasih tudi ukazovalno mamo ter sinom. Čeprav je moški vodljiv oz. podredljiv do svojih dveh punc, se po drugi strani izjemno pogosto spretno pretvarja in prikriva svoje prave misli. Njegov odnos do Sandre je občasno zasmehujoč in iz nje se včasih bolj ali manj prikrito tudi norčuje, verjetno jo ima tudi malo za neumno, do Judith ima večje (straho)spoštovanje. V

zvezi z obema je stalno prisotna neiskrenost, ki je ženski ne opazita oz. zaznata. To mu uspeva predvsem s prepričljivim pretvarjanjem, ki se ga poslužuje ves čas, ne samo v partnerskih odnosih, ampak kar v odnosih z vsemi ljudmi. »Očitno ne dojemam, kako obupne so njene slike. Oprijemam se kozarca in dajem vtis človeka, ki je zatopljen v globoke refleksije, da bi vzdržal duševni izziv.« (Genazino 2007: 82) Ob koncu romana se delno zamaje Sandrino zaupanje, od daleč ga namreč opazi skupaj z Judith, kar v njej vzbudi nezaupanje in sumničavost, kako to vpliva na njun odnos v prihodnosti, ostane neodgovorjeno. Medtem je v romanu *Da me je strah?* zaupanje med partnerjema kar precejšnje, tudi pojavi se že zelo zgodaj. Zdi se, da si že zelo hitro začneta medsebojno zaupati. Tudi drug drugega poznata zelo dobro – vse šibkosti, strahove, dvome. Vendar tega ne izkoristita sebi v prid, tako kot to počne moški v drugem romanu. Obenem tudi medsebojno sočustvujeta in kažeta razumevanje.

»Veš, ne ljubi se mi. Tako mi je odveč tole.« / »Vem, ampak morava,« mu rečem in ga primem za roko. Sama sem se bala to izreči. Mislila sem, da bo besen. Utrujena sva, oba sva utrujena od vseh teh različnih življenj. (Krese 2016: 141)

Hkrati drug drugega tudi občasno idealizirata. Potrebno je tudi omeniti, da se on nekako ves čas čuti manjvrednega, spremlja ga občutek manj sposobnega v primerjavi z njo. Najprej se čuti manj vrednega zaradi njene večje izobraženosti, potem ga spremlja občutek nezmožnosti biti partner in oče. Pri tem mu vseeno verjetno pomaga tudi ona, njena naklonjenost do njega je namreč iskrena in nesebična, saj ga ima iskreno rada, njegovi dvomi se ji ne zdijo ravno smiselni. V drugem romanu gre za naklonjenost oz. privlačnost do obeh punc, vendar on hkrati ostaja v obeh zvezah tudi zaradi tega, ker ima od njiju koristi. V obeh dobiva željeno pozornost oz. skrb in usmerjanje. Čeprav je v prvem romanu med partnerjema prisotno medsebojno razumevanje in sočutje, si v končni fazi ne zmoreta pomagati oz. karkoli spremeniti. V drugem romanu gre prav tako za nezmožnost reševati težave. S Sandro sta se nezmožna pogovarjati o problemih oz. se temu na nek način izogibata. Tudi zaznati ni neke želje po tem. »Med nama velja načelo: ko se pojavi problem, sva tako dolgo diskretna, dokler nosilec problema sam ne prekine molka.« (74) V odnosu z Judith ni dosti drugače, z njo se namreč sprenevedata in lažeta sama sebi, obenem bežita pred odgovornostjo. V prvem romanu je zaznati željo živeti drugače, vendar mu sistem onemogoča, da bi poizkušal živeti tako, kot si želi. Sistem je tako glavna ovira osebne sreče. V drugem romanu je ena izmed glavnih določilnic odnosov navada, ki glavni osebi predstavlja poznano in varno, zato vztraja

v razmerjih. Prav tako pomemben del odnosov predstavlja tudi njegova preračunljivost, saj od obeh žensk dobiva določene ugodnosti, to pa mu zelo ustreza.

Genazino se v *Ljubezenskem preplahu* ukvarja z idejo o posameznikovem položaju v družbi in njegovem doživljanju oz. dojemanju samega sebe, pri tem vključuje tudi temo medosebnih oz. partnerskih odnosov. Avtor vpeljuje eksistencialistične elemente, kar sem tudi že omenila na začetku sklopa. V središču sta posameznik (moški), katerega glavni občutki sta predvsem negotovost in neprepičanost vase, in družba, ki se mu kaže v paradoksalni podobi – po eni strani poznano, po drugi pa nerazložljivo. Končni rezultat je negotovost, obenem pa tudi pristajanje na znano, saj je to varno in tudi udobno. Tudi roman *Da me je strah?* se ukvarja z idejo o človekovem položaju v družbi, vendar gre v tem delu za idejo o tem, da v določenih okoliščinah, ne glede na vsa prizadevanja, posameznikova osebna sreča preprosto ni možna, v *Ljubezenskem preplahu* avtor vendarle popolnoma ne izključuje človekove zmožnosti, da spreminja.

*

V *Ljubezenskem preplahu* je en prvoosebni pripovedovalec (moški), v *Da me je strah?* so kar trije (on, ona, njuna hčerka), tako obenem tudi personalni in nezanesljivi pripovedovalci. V obeh romanih prevladuje pripoved v sedanjosti.

Tako za obravnavano temo kot tudi za celoten roman *Da me je strah?* je značilna kratka, odsekana in zreducirana sintaksa. Informacije dobivamo po drobcih, večkrat so tudi nepopolne oz. močno okrnjene, tako da ob branju ostaja mnogo vrzeli. Kljub kratkosti so besede pogosto čustveno oz. pomensko zelo nabite. Obenem ponekod pripoved deluje kot tok zavesti, torej misli, občutki in spominski utrinki, kot bi bili zapisani tako, kot se pojavijo. To se med drugim odraža v tem, da se ponekod povedi, ki sledijo druga drugi, medsebojno spodbijajo. Približevanje toku zavesti se kaže tudi v hitrih preskokih. Alojzija Zupan Sosič (2017a: 83) je delo označila kot dialoški roman, saj je govor prevladujoči ubeseditveni način. Avtorica med seboj povezuje monolog, notranji monolog in dialog. (94) Za lažjo ponazoritev osrednjih jezikovnih značilnosti dodajam odlomek.

Zadnje čase živiva tako različno življenje. Ampak kar se ljudi tiče, imava še vedno zelo podobne občutke. Tako blizu sva si in tako daleč. Bo tako ostalo? Prosil jo bom, če greva lahko spet tja, kjer sva

se spoznala. Vsaj tja do tistega gozda. Časa tako ali tako ne morem zavrteti nazaj. Pa bi rad. (Krese 2016: 152)

V romanu se prepleta dogajanje z vmesnimi hipni mislimi, spominski utrinki, iz te kombinacije dobimo tudi največ informacij o obravnavani temi. Gre za hitro menjavanje in obenem tudi dopolnjevanje oz. nadaljevanje predvsem med dogodki in notranjimi razmisleki, miselnimi utrinki. Pogosto se pojavljajo tudi krajše razlage oz. dodatna pojasnila, ki dopolnjujejo pripoved, pri čemer kljub kratkosti dobimo veliko informacij. O obravnavani temi izvemo večinoma zelo neposredno, literarni osebi jasno izražata oz. imenujeta svoje doživljanje, občutke, poglede, dvome itd. V romanu *Da me je strah?* avtorica obravnavano temo sicer prepleta tudi z drugimi temami, na začetku predvsem z vojno tematiko, potem z dogajanjem v povojnem časom ipd. Menim, da ji je uspelo temo ljubezni dobro vključiti in preplesti v različne kontekste. Tudi v drugem romanu *Ljubezenski preplah* gre za precej jasno pripoved, s to razliko, da je pripovedovanje bolj tekoče. O obravnavani temi precej izvemo skozi dogodke in tudi notranje premisleke, opazke, dodatne razlage in spomine. V tem besedilu se prepletata predvsem aktualno dogajanje (torej pripovedovanje) z notranjimi opazkami, mnenjem, razlagami (elementi esejizacije), pojavljajo se tudi spomini oz. spominjanje preteklih dogodkov, preko slednjega največ izvemo predvsem o njegovem odnosu z bivšo ženo Bettino. Zelo pomembno vlogo oz. učinek ima po mojem mnenju predvsem njegovo notranje izražanje pogledov. Nekaj izvemo tudi iz medsebojnih pogovorov, torej dialogov. Avtorjev jezik je (navidezno) nevtralen in razumski, obenem ima tudi minimalistične značilnosti, saj noben pripetljaj oz. dogodek nima izrazitejše moči, tako da dogajanje izenači, ničemur ne daje prednosti. Čeprav gre za prvoosebno pripoved, zaradi težnje jezika k racionalnosti učinkuje pripovedovanje (navidezno) nevpleteno. Avtor pogosto jasno izraža kavzalnost, uporablja preprosto in razumljivo besedišče ter pogosto in dosledno pojasnjuje. Za jezik v romanu je značilna tudi spretna uporaba ironije, ob tem uporablja več različnih binarnih parov ter jih medsebojno prepleta in povezuje. Izvor ironije je predvsem na ravneh čustva-razum, navidezno prepričanje-dejansko prepričanje, prepričanje-vedenje, prepričanje-trditev. Vzpostavljeno je tudi protislovje med samimi izjavami pripovedovalca, saj druga drugo večkrat negirajo in si močno nasprotujejo. Avtor ironizira tudi glavno osebo, ki se včasih svojega (absurdnega) položaja niti ne zaveda. To gradi na pripovedovalčevi nevednosti, pri čemer gre za nasprotje med njegovim navideznim in dejanskim prepričanjem, saj večkrat ne zmore jasnega vpogleda vase. Kljub vsemu ima glavna oseba tudi močno zavest o samem sebi in življenju, ki ga obkroža. To se med drugim izraža v uporabi samoironije.

Ironija v besedilu sicer učinkuje komično in še večkrat absurdno, včasih tudi oboje hkrati. Za lažjo ponazoritev Genazinovega jezika dodajam odlomek iz romana.

Med nama velja načelo: ko se pojavi problem, sva tako dolgo diskretna, dokler nosilec problema sam ne prekine molka. Če se mi bodo podobni dogodki v prihodnje pogosto ponavljali, se bom moral sprijazniti, da se moje telo počasi samo odpoveduje strasti. Vsekakor je to moja najnovejša skrb. (Genazino 2007: 74)

Pri *Ljubezenskem preplahu* je umestno omeniti tudi dobro karakterizacijo glavnega moškega lika, saj je nekakšna osnova vsemu ostalemu. Avtor je osnoval zelo večplastno osebnost, ki ponuja vpogled v pestrost človeške psihe ter v kaotičen in nejasen svet, poln protislovij. Genazino je oblikoval lik z veliko različnimi značajskimi potezami, ki so med seboj tudi v popolnoma protislovnem odnosu. Njegove lastnosti se pomikajo po premici različnih dihotomijah, pri čemer pogosto zelo hitro preklaplja med skrajnostmi. Naj navedem nekaj najpomembnejših oz. najvidnejših značajskih potez: iskrenost-neiskrenost, empatičnost-apatičnost, sentimentalnost-otopelost in refleksivnost-brezbrižnost. S takšnim likom Genazino vzbudi v bralcu dvom v pripovedovalčeve izjave, predvsem mu to uspe z že omenjeno ironijo, ki jo uporablja spretno. Z njo v bralcu vzbudi občutke nezaupanja in negotovosti, tudi zmedenost. Zdi se mi tudi smiselno izpostaviti način čustvovanja, ki ga je vzpostavil avtor. Genazino racionalizira njegovo občutenje v taki meri, da ga močno okrni, tako da njegov glavni lik premore zgolj minimalne čustvene impulze, večkrat se zdi kot otopel človek.

3.3 Starejše obdobje (Florjan Lipuš: *Srčne pege*, Christian Gailly: *Večer v klubu*)

3.3.1 O avtorjih

O Florjanu Lipušu

Florjan Lipuš je slovenski pisatelj, prevajalec in urednik, ki se je rodil leta 1937 v Lobniku pri Železni Kapli na avstrijskem Koroškem. Obiskoval je gimnazijo na Plešivcu, kjer se je pripravljajal na poklic duhovnika. Leta 1958 je začel študirati bogoslovje v Celovcu, vendar ga je prekinil leta 1962. Po izstopu je opravljal različne poklice. Leta 1966 je nato zaključil učiteljske prav tako v Celovcu in nato do upokojitve opravljal delo učitelja.

V času šolanja je sodeloval pri izdajanju dijaških listov *Kres* in *Dijaški glas*, bil pa je tudi eden izmed ustanoviteljev revije *Mladje* in njen urednik med letoma 1960 in 1981. Revija je opravljal pomembno vlogo na avstrijskem Koroškem.

Lipuš piše prozo in dramatiko. Svoje prve literarne prispevke je objavljajal v reviji *Vera in dom* pod psevdonimom Boro Kostanek. Njegovo prvo daljše besedilo je drama *Mrtvo oznanilo* (1963), prvo prozno delo pa *Črtice mimogrede* (1964), obe deli je prav tako objavil pod psevdonimom. Njegov prvi roman *Zmote dijaka Tjaža* je izšel leta 1972. Lipuš je pisal tudi satirična besedila, nekaj teh je izšlo v delu *Zgodbe o čuših* (1973). V naslednjih letih je izšla še njegova druga drama *Ekstremist Matija Gubec* (1974) v soavtorstvu z Jankom Messnerjem, nato je izdal več različnih proznih del (*Škorenj*, *Odstranitev moje vasi*, *Jalov pelin* ...) in štiri romane – *Srčne pege* (1991), *Stesnitev* (1995), *Boštjanov let* (2003) in *Gramoz* (2017).

Lipuš je za svoje ustvarjanje prejel več nagrad, med drugim Prešernovo nagrado (2004), Avstrijsko častno nagrado za literaturo (2005), Petrarcovo nagrado (2011) in nazadnje avstrijsko državno nagrado (2018). Večkrat je bil tudi med nominiranci za nagrado kresnik za najboljši roman leta.

O Christianu Gaillyju

Christian Gailly se je rodil leta 1943 v Parizu. Preden se je začel ukvarjati s pisanjem, je opravljal več poklicev. Med drugim se je ukvarjal z glasbo, in sicer je bil jazzovski glasbenik, in delal tudi kot psihoanalitik. Njegov prvi roman je *Dit-il* iz leta 1987. Skupno jih je sicer

napisal 15, po dveh (*L'Incident, Večer v klubu*) so posneli tudi film. Leta 2012 je izšlo njegovo zadnje delo *La Roue et autres nouvelles*. Umrli je leta 2013.

3.3.2 Splošno o romanih

Roman *Srčne pege* je izšel leta 1991, naslednje leto so ga uvrstili v ožji izbor med pet najboljših del za nagrado kresnik. Helga Glušič (2002: 246) je delo označila za ljubezenski roman. V ospredju je ponovno prebujena ljubezen glavne moške osebe do ženske, s katero je bil skupaj že v mladih letih. Ljubezensko in erotično doživetje je po mnenju Igorja Gedriha (1992: 857) prikazano hkrati stvarno in poetično. Zadavec (1992: 230) meni, da se delo ne omejuje samo na ljubezen, je pa ta sredstvo, okrog katerega se razvrščajo (vsa) doživetja. *Srčne pege* so po njegovem mnenju tudi »bilančni roman«, saj gre za »pregled subjektive usode s točke zrelosti«. (239) Lipušev jezik opiše kot nekoliko novobaročnega, pri čemer uresničuje umetniško načelo, in sicer besedam daje nove pomene. (239) Tudi Matevž Kos (2000: 119) omenja podobno, in sicer vidi največjo moč romana v jeziku, s katerim avtor raziskuje izrazne možnosti, pri čemer pomeni utegnejo biti povprečnemu bralcu precej enigmatični. Ob tem omenja tudi, da se Lipuševa jezikovna inovativnost večkrat približuje manierizmu. Dogajanje romana je sicer umeščeno na podeželje, verjetno v sodobni čas, pri čemer je slednji precej raztegljiv oz. ga je težko popolnoma natančno določiti, po drugi strani niti ni bistvenega pomena.

Francoski roman *Večer v klubu* (z izvornim naslovom *Un soir au club*) je izšel leta 2001, v slovenščini leta 2014. Leta 2002 je zanj prejel francosko nagrado Le prix du Livre Inter, po delu so, kot že omenjeno, posneli tudi film leta 2009. Gailly v romanu poskuša oblikovati verbalno različico jazza, pri čemer uporablja tri metode, s katerimi zgradi unikaten ritem. (Behar 2003: 151) Njegovo pisanje je precizno in anaforično, s čimer ustvarja subtilne kontraste in tudi ritem. Pomemben učinek ima tudi premik iz tretje v prvo osebo, pri čemer avtor uporablja in povezuje različne oblike govora. Na ta način ustvari še eno vrsto intervala, ki je ponekod mehkejši, na določenih mestih pa bolj razviden oz. izrazitejši. Tretja metoda, s katero gradi poseben ritem, je kontrastivna uporaba časov. (152) Milan Dekleva (2014: 148) zapiše, da Gailly razpleta zgodbo na jazzovski način, saj zadostuje zgolj motiv ali sežeta tema. Po njegovem mnenju je Simonova vrnitev k igranju »svojevvrsten obračun s samim sabo,

rekapitulacija in povzetek življenja.« (156) Dogajanje romana je sicer umeščeno v francosko obmorsko mesto, nekako v sodobni čas.

3.3.3 Zgodbi

Srčne pege

V muzej, v katerem je zaposlen Buterna, pride na voden ogled skupina. Med njimi opazi žensko, v kateri prepozna svojo prvo ljubezen in simpatijo iz mladih let – Heleno. Po koncu ogleda jo namerava ogovoriti, vendar je nikjer ne najde. Zaradi tega je obupan. Ljudje se pripravljajo na sejem, Buterna jo neuspešno išče. Na vasi poteka veliko in bučno praznovanje, on se uredi in nadaljuje z iskanjem. Na pesnikovem pogrebu jo naposled sreča. Po pogrebu gresta skupaj na sprehod, v nadaljevanju se pogosto dobivata. Skupaj se nekega dne odpravita na Jedrtino goro, kjer ji pove veliko o sebi in ji tudi izpove svojo naklonjenost. Na gori se tudi telesno ljubita. Po njunem izletu mora ona odpotovati domov. Buterna se veliko sprehaja po domačem okolju in se spominja nekaterih stvari in dogodkov iz mladih let. Z nestrpnostjo pričakuje ponovno srečanje z njo in se zavzeto pripravlja nanj. Po dolgem času se ponovno vidita. Ponosno ji razkaže svojo hišo, njeni odzivi so zadržani, mlačni. Ona jima pripravi večerjo, med njo sta redkobesedna. Potem skupaj spita in sta bolj sproščena. Helena nato joče. Nato se ponovno ljubita in spet uživata. Zjutraj ji veliko pove o sebi. Na njen predlog pred njenim odhodom obiščeta še pokopališče, Buterna jo počaka pred njim. Dogovorita se za naslednje srečanje. Malo manj kot mesec po njunem zadnjem srečanju zaradi težav s srcem ona umre. Buterna odpotuje na njen pogreb. Najprej še ravno ne dojame, da je umrla, nato si očita, da je sokriv za njeno smrt. Hkrati je jezen tudi nanjo.

Večer v klubu

Simon Nardis v tovarni popravlja mehanizem, ki ne dela. Nato se skupaj z inženirjem, ki je tam zaposlen, odpravi na večerjo in potem še v klub. Po dolgih letih si želi zaigrati na klavir, kar tudi stori. S petjem se mu na odru pridruži Debbie. Med njima hitro pride do obojestranske naklonjenosti in privlačnosti. Po koncu skupnega druženja v klubu ga ona odpelje v hotel, v katerem on prespi. Naslednjega dne se dobita na plaži, kjer tudi spita skupaj. Suzanne, Simonovi ženi, dokončno prekipi, ker še vedno ni šel na vlak, s katerim bi prišel domov v Pariz. Z avtom se odpravi ponj, na poti se smrtno ponesreči. Simon se ob tej

novici počuti predvsem razbremenjeno. Skupaj z Debbie se odpravi do ženinega trupla v bolnišnico.

3.3.4 Predstavitev oseb

Glavna oseba *Srčnih peg* je upokojeni starejši moški Franc Buterna, ki dela kot oskrbnik in upravljalec krajevnega muzeja, pri čemer mu delo ni posebej zanimivo. Glavna oseba romana *Večer v klubu* je Simon Nardis, ki je tudi že precej star. Poročen je s Suzanne, s katero imata sina Jamieja. Zdi se, da ni bil in ni ravno vzoren ter odgovoren oče, tudi kot partner svoji ženi večkrat ni bil zvest. Zaposlen je kot inženir, in sicer skrbi za ustrezno temperaturo prostorov oz. objektov. Včasih je bil uspešen in znan glasbenik, v tem obdobju je pogosto pil, užival drogo in večkrat prevaral svojo ženo. Glasba je njegova velika ljubezen, hkrati pa tudi nekakšna obsesija in pogubna sila. Simon je predvsem nestabilen in negotov človek. O Buterni izvemo tudi kar nekaj stvari o njegovi preteklosti, zato povzemam tudi ugotovitve glede tega njegovega obdobja. Imel je stroge in nerazumevajoče starše, v domačem okolju se ni počutil dobro. Svojega očeta ni maral, do njega je gojil tudi zamero, ker se ni postavil zanj. Njegov oče je bil do njega strog in hladen, z njim se ni skoraj nič pogovarjal, po potrebi je tudi tepel, njegova mama je bila med drugim tudi skopuška. Imel je tudi brata, ki je umrl zaradi prehlada. Buterna je imel zanimanje za Boga oz. za vero nasploh, vendar ni maral cerkve kot ustanove. V mladih letih je gojil tudi zanimanje do narave, predvsem do zelišč. Nato se je odšel šolat in zapustil domači kraj, nato je bil profesor latinščine in grščine. Sedaj se kot ostareli moški vrne nazaj in živi samotarsko življenje, s čimer je popolnoma zadovoljen. Tako kot v mlajših letih tudi sedaj ohranja poseben odnos in spoštovanje do narave oz. nadnaravnega. Bezeg je ena izmed njegovih najljubših rastlin. Buterna je senzitiven moški, ki mu ljubezen predstavlja glavno vrednoto. Ljubezen do ženske je zanj bistvo življenja, nekaj najvišjega, kar človeka izpopolni.

Pomembne ženske v romanih

Najpomembnejša ženska v življenju Buterne je Helena, ki je približno podobne starosti kot on. Ima družino in moža, njeni otroci so po vsej verjetnosti že odrasli. Stanuje v mestu in dela na inštitutu. V primerjavi z Buterno je na stara leta bolj stvarna v ljubezni, hkrati pa tudi bolj zadržana. Ona je nekako prisotno odsotna oseba. O sebi ne govori veliko, Buterni se nikoli ne

odpre, ampak mu ostaja uganka. Ves čas je nekako nedostopna in skrivnostna. Najpomembnejša ženska lika v romanu *Večer v klubu* sta Suzanne, žena glavne osebe, in Debbie, ženska, v katero se Simon zaljubi. Obe sta že precej stari. Suzanne je vodja kadrovske in računovodske službe v podružnici konstruktorja avtomobilov, Debbie, sicer Američanka, je lastnica kluba. Suzannin značaj spoznamo predvsem preko njegovega odnosa s Simonom, tako jo spoznamo predvsem kot skrbno, nadzorniško in na nek način precej potrpežljivo ženo. Debbie je, tako kot Simon, ljubiteljica glasbe. Ona je uglajena, privlačna ženska oz. tudi zapeljivka. Po eni strani spominja na nekakšno usodnostno žensko, vendar je pri tem potrebno dodati, da njen lik ne izpade klišejsko. Debbie je tudi precej odločna in vztrajna pri doseganju svojih ciljev, tj. osvojiti in biti skupaj s Simonom.

3.3.5 Tema zaljubljenosti in ljubezni

V *Srčnih pegah* je, kot že omenjeno, najpomembnejša ženska v življenju glavne osebe Helena, v romanu *Večer v klubu* je to Debbie, v katero se Simon zaljubi. Buterna pozna Heleno že celotno življenje, spoznata se v mladih letih, saj oba prihajata iz istih krajev. Simon svojo novo ljubezen spozna šele na stara leta, poleg tega je tudi že dolgoletno poročen s Suzanne, s katero imata tudi sina Jamieja. Kot oče je Simon neodgovoren, saj svojo družino dolgo časa zanemarja in se posveča bolj kot ne svoji karieri oz. zabavi. Debbie spozna v klubu, ki je v njeni lasti. Kljub kratkotrajnemu poznavanju se med njima hitro razvijejo močna čustva naklonjenosti. Helena je Buternova prva in zadnja ljubezen, prav tako tudi Simonu Debbie predstavlja veliko ljubezen, po kateri je potihoma hrepenel. Tudi Debbie nanj gleda podobno.

Ker se v *Srčnih pegah* razmerje med Buterno in Heleno prične že v njunih mladih letih, bom najprej opredelila glavne značilnosti odnosa v tem obdobju. Zaradi nasprotovanja njenih staršev, ki želijo odnos prekiniti, se dobivata naskrivaj. Razmerje pogosto vključuje tudi spolnost, v kateri on uživa in se je nikoli ne naveliča. Njun odnos je v mladosti prekinjen, ker on odide študirat, s tem zapusti domače okolje. Nekaj časa si sicer dopisujeta, vendar nato postopoma izgubita stik. V času študija spozna Hano, ki ga sprva predvsem spolno vznemirja. Skupaj sta par let in tudi poročita se. Sčasoma v spolnosti z njo ne uživa več. Želi si, da bi se mu prepustila in se z njim ljubila poglobljeno. Zanj je preveč neodzivna in hladna. Z njo je skupaj predvsem iz strahu pred osamljenostjo in želje po tem, da bi mu osmislila življenje. V

ženski (Hani) išče nekoga, ki bi mu dal občutek trdnosti in lastne pomembnosti. Po nekaj skupnih letih se razideta, nato ponovno poskusita z zvezo, vendar se potem še drugič in tudi dokončno razideta. Razhod njega nekako razbremeni, ob njem ni pretirano potrto ali žalosten. Simon v romanu *Večer v klubu* občuti olajšanje, celo neke vrste veselje, ob sicer nenačrtovanem koncu zveze z ženo, tj. ob njeni smrti. Odnos s Suzanne ga utesnjuje, čeprav to dolgo časa zelo uspešno ignorira. Suzanne je do njega sicer skrbna, v odnosu jo spremlja občutek odgovornosti zanj, hkrati je do njega tudi nezaupljiva. Po eni strani je sicer potrpežljiva, vendar obenem tudi nemirna in nejevoljna ob Simonovem vedenju, ki ji ne ustreza. Brez nje bi on sicer popolnoma propadel oz. kar umrl, vendar ga to razmerje premalo osrečuje oz. ga sploh ne, saj ne more živeti tako, kot si želi. Zdi se, da najbolj tiho trpi predvsem zato, ker se mora odpovedati svoji veliki strasti – glasbi. Za razliko od Suzanne je Debbie tudi sama ljubiteljica glasbe. To, da v razmerju s Suzanne verjetno nikoli ni prav srečen, se kaže tudi v njegovi nezvestobi, saj jo je v preteklosti večkrat prevaral, na drugi strani se zdi precej manj verjetno, da bi kadarkoli prevaral Debbie. Ker je Simon neodločnega značaja, potrebuje nekoga, ki ga usmerja, kar je prisotno tudi v njegovem odnosu z Debbie, vendar je ob njej bolj zadovoljen. Ona mu postavlja precej manj omejitev, kot mu jih Suzanne, še posebej ne takih, ki bi ga prikrajšale za njemu pomembne stvari. Debbie je sicer uglajena osvajalka, tako da na spreten način uresniči svoje želje. On ji je vdan in do nje precej ustrezljiv. Ona je nekakšna usodnostna ženska, ki niti nima negativnega prizvoka, saj se zdi, da sta v nadaljnjih letih skupnega razmerja oba zadovoljna, več let po prvem srečanju se tudi poročita. Zdi se, da je začetna obojestranska naklonjenost še vedno prisotna, medtem ko ga dolgoletna zveza s Suzanne samo bolj onesrečuje.

V *Srčnih pegah* odnos med Buterno in Heleno zaznamuje zelo dolgo obdobje brez kakršnegakoli medsebojnega stika. Njuno ponovno srečanje je zanj nekako presenetljivo, saj je nekako izključil to možnost. Buterna je zavrgel možnost kakršnegakoli razmerja in se celo zaobljubil, da se ne bo več zaljubil. Ponovno srečanje je nadaljevanje njegove vdanosti in naklonjenosti, v njem obudi (delno) potlačeno ljubezen. Kljub temu je negotov, saj mu ni vseeno, kako ga doživlja po tako dolgem obdobju. On ima popolnoma enake občutke do nje, samo potisnil jih je v ozadje, sedaj ponovno pridejo na površje. Njen prihod v njem vzbudi veselje do življenja in vero v skupno usodo. V svoji prebudeni zaljubljenosti je tudi evforičen, saj svoje želje včasih zamenjujejo z realnostjo. Ker ne zmore z njo takoj vzpostaviti komunikacije in jo nekaj časa neuspešno išče, je obupan, kar kaže na to, kako pomemben mu je ta odnos. Naklonjenost je še vedno obojestranska, vendar je njena zagretost manjša oz.

zmernejša. Ona je nekako prisotno odsotna, večkrat neodzivna in zadržana. Buterna je medtem močno navdušen, ustrezljiv in pozoren, nima nobenih zadržkov pred njo. Svojo naklonjenost ji kaže iskreno in neposredno, popolnoma ji je predan, prav tako tudi njenemu odnosu. Ljubezen je zanj najpomembnejša vrednota, ki osmišlja njegovo življenje. Ves njegov trud je nekako neučinkovit in neuspešen, saj se kljub veliki želji in zavzetosti bolj ne zblížata. Potrebno je omeniti tudi, da si ona skozi leta ustvari družino, vendar se kljub temu ponovno zaplete z Buterno. Pomemben del njunega odnosa predstavlja tudi spolnost, ki jo zaznamuje dvojni značaj. Po eni strani gre za transcendentalno izkušnjo, ob spolnih odnosih namreč prihaja do nekakšne medsebojne spojitve oz. občutka enosti, tako da telesnost predstavlja nek višek oz. nadgradnjo iskrene naklonjenosti in ljubezni, nekakšen naraven in spontan del partnerskega odnosa. Vendar spolne odnose spremlja tudi odtujenost in hladnost. On doživlja spolnost in tudi njun celoten odnos zelo vitalistično, z njo se čuti ves čas povezanega. To se odraža tudi v naslednjem odlomku.

Ona mu zdaj določa tek in jakost ure, korenito posega v njegovo početje, korenito v opuščanje. Z njim je in ob njej je, podaja ji roko in objema jo, boža in ljubkuje njene okrogline, se sladka v njenih mečinah, in čeprav ni navzoča, jo čuti na sebi z vsakim telesnim gibom. (137)

Buterna je v svoji sreči večkrat tudi zaslepljen, tako da ne posveča posebne pozornosti oz. ne opazi njenih skrbi. Zdi se, da sta bila v mlajših letih nekako bolj povezana. Zanj ostaja skoraj vse enako kot prej, sedanje razmerje je samo nadaljevanje tistega iz mladosti, medtem ko se ona v tem času bolj spremeni v dojetanju njunega odnosa. Postane bolj zadržana in ima manj zaupanja v njuno ljubezen, čeprav je, tako kot pri njem, tudi pri njej še vedno prisotna naklonjenost, vendar se ne zmore več popolnoma predati. Njun odnos se konča z njeno smrtjo.

Lipuš se v *Srčnih pegah* ukvarja z različnimi variacijami na temo ljubezni. S svojim romanom vzpostavlja predvsem idejo o ljubezni kot transcendentalni izkušnji ter o vseživljenjski ljubezni oz. ljubezni na stara leta. Zagotovo bi lahko rekli, da ljubezen v tem romanu predstavlja nekaj popolnoma nesebičnega, vendar avtor ob tem ni klišejski. Gailly v romanu *Večer v klubu* bolj ali manj posredno preizprašuje temo zaljubljenosti/ljubezni oz. ljubezensko literaturo. Tako se zdi, da pri njem na ravni zgodbe niti ni pomembna neka globlja sporočilnost oz. jo bi bilo nekako nesmiselno sploh iskati, ampak ga bolj zanima poigravanje s samo temo.

Glede na udeležbo v pripovedi v obeh romanih večinoma prevladuje tretjeosebni pripovedovalec. Po Stanzlovi tipologiji, ki je »zasnovana glede na način posredovanosti pripovedne informacije« (Zupan Sosič 2017a: 167), sta v *Srčnih pegah* prisotna vsevedni in personalni oz. personalni v romanu *Večer v klubu*, pri čemer gre v prvem romanu predvsem za personalno pripoved iz Buternove perspektive, v drugem je v ospredju Simonova, kljub temu je pomembna in nezanemarljiva tudi pripovedovalčeva. Pripovedovalec tega romana je sicer prijatelj glavne osebe Simona Nardisa. V prvem romanu je večkrat težko določiti mejo med vsevednim in personalnim pripovedovalcem, kljub vsemu ima pomembnejšo funkcijo personalni, čeprav se bralec ves čas zaveda, da gre tudi za vsevednega. Romana se razlikujeta v tem, da je v prvem zanesljivi (vsevedni pripovedovalec) in nezanesljivi pripovedovalec (Buternova perspektiva), v drugem je izključno nezanesljivi (Simonova perspektiva, pripovedovalčeva perspektiva ...).

Lipuš temo ljubezni posreduje s kombinacijo pripovedovanja o sedanjosti in preteklosti, pri tem vmes vključuje premisleke, miselne utrinke, občutke, dodatna pojasnila ipd. Slednje je celo pomembnejše od dogodkov, čeprav tudi preko njih dobimo veliko informacij. Dogajanje, torej predvsem srečanja med glavno osebo in njegovo ljubeznijo Heleno, ima pomembno vlogo predvsem zato, ker nam posreduje na eni strani vsaj nekaj informacij o njej oz. njenem doživljanju odnosa in po drugi strani malo bolj nepristranski vpogled v to, kako funkcionira njuno razmerje. Večino informacij namreč dobimo predvsem skozi njegovo perspektivo, skozi njegovo notranje doživljanje. Avtor sicer temo ljubezni spretno in zanimivo prepleta tudi z različnimi temami, kot so npr. družina, vaška skupnost, religija. Tudi Gailly v romanu posreduje temo s pripovedovanjem, pri čemer je dogajanje bolj izrazito kot v prvem romanu. V romanu *Večer v klubu* pomembno vlogo posredovanja teme opravljajo tudi dialogi, v prvem romanu govora v obliki dialogov ni. V drugem romanu o temi izvemo veliko tudi skozi Simonove hipne oz. kratke misli, želje. Poleg tega so pomembna tudi pripovedovalčeva ponavadi krajša pojasnila, ki pogosto učinkujejo humorno.

Ena izmed osrednjih in tudi najpomembnejših značilnosti obravnavane teme ljubezni na ravni pripovedi, obenem tudi celotnega romana, v *Srčnih pegah* je lirizacija. To je avtorju uspelo predvsem s pomočjo jezika, ki je po mojem mnenju tudi največja odlika tega dela. Avtor večinoma spretno uporablja inovativen in raznovrsten jezik, za katerega je značilna večja ali

manjša večpomenskost. Po večkratnem branju bralcu še vedno ostaja mnogo neodgovorjenih vprašanj, na več mestih je celo nemogoče oz. kar nesmiselno iskati dokončne interpretacije. To, da ohranja visok delež večpomenskosti tudi po večkratnem branju, se mi zdi posebna kvaliteta tega romana. Avtor zelo zgoščeno uporablja retorične figure, katerih učinek se približuje pesniškim besedilom, ki so močno zaznamovane s polisemičnostjo. Glede teme ljubezni so v romanu bistveni predvsem občutki, vtisi, želje, prebliski, razpoloženje, vzdušje. Retorične figure že v izhodišču učinkujejo na sintaktični in semantični ravni, navsezadnje se jezikovna spretnost oz. inovativnost odraža tudi na ravni celotnega besedila. Na sintaktični ravni se to kaže na več načinov. Lipuš uporablja besede, katerih spremembo najprej prepoznamo predvsem na ravni izraza, pri čemer pomen nekaterih zlahka prepoznamo, pri drugim malce težje. Tako med drugim uporablja prepoznavne knjižne besede, vendar so te manj ustaljene (zaton desetletja, vlek, nevolja ...). Poleg tega uporablja tudi starejše oz. zastarele besede (ustne, žaltavina ...) in narečne (zmladletje, bicek, burk ...). Približno v drugi polovici romana avtor občasno vključuje tudi latinske besede ali krajše stavke. Njegova jezikovna spretnost se odraža tudi v pomensko nabiti in raznovrstni metaforiki, ki jo skozi celoten roman uporablja v podobno zgoščnem ritmu. Mogoče ne bi bila neumestna ugotovitev, da Lipuš na nek način oblikuje lastno metaforiko, ki jo je morda priložnostno uporabil zgolj za to besedilo. Za Lipušev jezik je značilno tudi, da občasno izpušča osebek. To učinkuje predvsem v smeri skrivnostnosti. Ena izmed značilnosti romana je tudi brezvezje, avtor stavke zapisuje v dolgih nizih. Lipušev jezik tudi sicer zaznamujejo dolge večstavčne povedi, ki ritmično dopolnjujejo in nadaljujejo druga drugo. Za lažjo ponazoritev njegovega jezika dodajam krajši odlomek.

Stoji za njenim hrbtom, odetim v poletno obleko pogreba, okuša slast čakanja in nasladnost zavlačevanja, previdno ravna z dihom, da ga predčasno ne nanese v njene lase in ga ne izda njeni polti. Njegovo smešno hlastanje za življenjem in njegovimi obetavnimi, a dosledno umikajočimi se mu izpolnitvami, pojenjuje in se končno ustavlja v občutku, da ga je prav zdaj dohitel. Buterni odlega in zdi se mu, da se njegov konec zliva na začetek ... (Lipuš 2016: 64)

Gaillyjev jezik je tekoč in (navidezno) nevtralen, pri tem pogosto ustvarja vtis nepristranskega opazovanja oz. teži k ustvarjanju vtisa nevtralne pripovedi. Občasno uporablja sarkazem (pripovedovalčevi nesramni/žaljivi komentarji, razlage z očitnim posmehom) in ironijo, katere učinek doseže med drugim s pretiravanjem (npr. ponavljanje podobnih ali skoraj identičnih informacij, uporaba nepotrebnih (dodatnih) razlag), poleg tega tudi z evfemizmom in lažno

skromnostjo. Z vsem tem smeši tudi temo zaljubljenosti, in sicer (notranje) čustvovanje, ljubezenske izpovedi in skupne prizore dveh zaljubljenecv. Kot že omenjeno, Gailly prevprašuje literaturo s temo ljubezni, s tem se izogiba morebitni klišejskosti. Za lažjo ponazoritev njegovega jezika dodajam odlomek iz romana.

Dobro se počutim, je rekla, ko se je spet usedla nasproti njega. Ne nasproti, zraven njega, primaknila se je k njemu. Videti ji je bilo, da se dobro počuti. Njeno dobro počutje je bilo prijetno na pogled. / Ah, tako dobro se počutim, je rekla, da me od tega tišči, stiska pri srcu, da sem brez sape, tako rada bi vas poljubila, in lejte, evo, poljubila vas bom. In ne da bi ga vprašala, kaj on pravi, je našla prostorček, kamor bo pristavila poljub, zgoraj na lice, ki je bilo slabo obrito, neobrito pravzaprav, jutranja zaspanost pač, tik ob ličnici. Simonu je bilo za crknit vroče. (Gailly 2014: 63–64)

4 Zaključek

Ker menim, da je potrebno literaturo ne samo kritično interpretirati, ampak tudi kritično presoјati njeno vrednost oz. kvaliteto, za konec dodajam še lastno oceno vseh obravnavanih del. Pri tem bom poskusila čimbolj jasno in nazorno utemeljiti lastne opazke.

Od vseh romanov sta po mojem mnenju najbolj kvalitetna *Ljubezenski preplah* in *Srčne pege*, medtem ko je najmanj kvaliteten roman *Madame. Prišleke, Da me je strah?* in *Večer v klubu* bi označila za srednje kvalitetna dela. Že na ravni izbire osrednje snovi se avtorji med seboj razlikujejo. *Prišleki* so tematsko sicer najbolj raznoliko delo, ki od vseh obravnava najbolj obsežen in pester nabor snovi, pri čemer avtor nobene ne postavlja povsem v ospredju, ampak so si med seboj precej enakovredne. Nekateri avtorji imajo lažje izhodišče, saj so določene teme (npr. vojna v *Prišlekih* in *Da me je strah?*) že same po sebi težke oz. nenavadne (zaljubljenost v lastno učiteljico in ravnateljico v *Madame*), določena snov (vsakdanji pripetljaji v *Ljubezenskem preplahu*) je v osnovi nezanimiva, tako da lahko še hitreje ostane na površni ravni. Avtorju nemškega romana *Ljubezenski preplah* je po mojem mnenju uspelo na podlagi oz. s pomočjo sicer banalne snovi dobro oblikovati besedilo, ki ponuja vpogled v pestrost človeške psihe ter v kaotičen in nejasen svet, poln protislovij. Ker je bila osrednja tema moje magistrske naloge tema zaljubljenosti oz. ljubezni, se mi zdi smiselno oceniti tudi ta vidik romanov. Najbolj kvalitetno se mi je zdela tema obdelana v romanih *Srčne pege* in *Ljubezenski preplah*, v *Madame* si avtor sicer izbere izhodišče, ki nudi potencial, vendar je delo klišejsko. Strinjam se z mnenjem Vesne Jurca Tadel (2004: 66), da avtor namenoma uporablja preverjeno formulo, s katero želi pritegniti bralce. Tudi sama menim, da je določene avtorjeve izbire razbrati predvsem v funkciji tega, da bi bralec čimveč razumel oz. da bi mu delo ugajalo. To je po mojem mnenju hkrati tudi glavna težava tega romana, saj je v njem preveč poenostavljanja, enopomenskosti in natančnega pripovedovanja, s tem delo izgublja na kvaliteti. V *Srčnih pegah* je avtor spretno združil telesno in duhovno ljubezen, Genazinu pa je uspelo iz navidezno banalne snovi vzpostaviti globlje sporočilo. Lipušu je uspelo skozi ves roman zgoščeno uporabljati zelo inovativno metaforiko. Posledično je tudi njegovo besedilo izjemno polisemično, tako da tudi po večkratnem branju ponuja mnogo neodgovorjenih vprašanj v razmislek. Pri Genazinovem jeziku bi pohvalila predvsem njegovo spretno uporabo ironije. Pri obeh avtorjih, Lipušu in Genazinu, posledično zaradi jezikovne spretnosti dobro funkcionira tudi tema ljubezni oz. partnerskih odnosov. V *Da me je strah?* se mi je zdelo zelo dobro, da je avtorica temo prepletla z različnimi konteksti, tudi to, da je v njenem romanu

veliko namigov, pri čemer marsikateri ostaja nerazložljiv, se mi zdi odlika tega besedila. V *Prišlekih* bi izpostavila prepričljivo odslikavanje različnih občutij in vzdušje dogodkov. Kovačičev roman prinaša mnogo vidikov življenja in cel nabor raznih doživetij, situacij in občutkov, med katere uspešno vpleta tudi temo zaljubljenosti. Po mojem mnenju je od vseh glavnih moških oseb najbolj večplasten lik moškega iz *Ljubezenskega preplaha*, saj gre za osebo z veliko različnimi značajskimi potezami, ki so med seboj tudi v popolnoma protislovnem odnosu. Daleč najslabše karakterizirana se mi je zdela literarna oseba v romanu *Madame*, ki je zelo enoplastna, polega tega ga avtor postavi v primerjavi z ostalimi tudi na nekakšen superioren položaj, iz katerega mu stvari skorajda dobesedno »padajo pred noge«. S tem je avtor vse skupaj močno poenostavil in zbanaliziral. Na idejni ravni so se mi zdeli najbolj prepričljivi trije romani, in sicer *Prišleki* in *Da me je strah?*, ki odpirata vprašanja o mnogih področjih človekovega življenja (vojna, smrt, družina ...), prav tako pa tudi roman *Ljubezenski preplah* z idejo o človekovem doživljanju samega sebe in njegovem položaju v družbi, pri čemer se oboje zdi izjemno sodobno.

5 Povzetek

V magistrskem delu sem se ukvarjala s temo moškega zaljubljenca v sodobnem romanu. Najprej sem v teoretičnem delu kratko predstavila, kako so temo ljubezni obravnavali znotraj literature v različnih književnih obdobjih, ter opredelila glavne značilnosti sodobnega slovenskega romana in teme ljubezni znotraj njega. V osrednjem delu naloge sem temo zaljubljenosti in ljubezni nato primerjalno analizirala na ravni zgodbe in pripovedi znotraj treh slovenskih (Lojze Kovačič: *Prišleki*, Maruša Krese: *Da me je strah?*, Florjan Lipuš: *Srčne pege*) in treh tujih romanov (Antoni Libera: *Madame*, Wilhelm Genazino: *Ljubezenski preplah*, Christian Gailly: *Večer v klubu*). Na ravni zgodbe so za vse odnose značilne določene specifike, ki nekako najbolj celovito povzamejo oz. osvetlijo samo naravo odnosov. V *Prišlekih* je osrednja in verjetno kar edina stvar, ki povezuje Bubija z ženskami, do katerih čuti naklonjenost, spolnost, ki je tudi sicer njegova redna praksa. V romanih *Madame*, *Srčne pege* in *Večer v klubu* je ključni poudarek odnosov to, da zaljubljenost oz. ljubezen predstavlja zelo pomembno vrednoto, v *Srčnih pegah* je ljubezen do ženske kar najpomembnejša vrednota, ki daje smisel življenju in tudi predstavlja največjo srečo. V tem romanu se ljubezen tudi sicer pojavi v najbolj poglobljeni obliki, pri čemer gre za preplet telesne in duhovne ljubezni. V romanu *Da me je strah?* partnerski odnos najbolj opredeljuje sistem, ki močno ovira osebno srečo. Popolnoma je ne more onemogočiti, saj je povezava med partnerjema zelo močna. Kljub vsemu se morata oba ves čas odrekati skupni sreči in ne moreta uresničiti svojih želja po drugačnem. *Ljubezenski preplah* prikazuje plitkost in površnost medosebnih odnosov, ki jih v izhodišču zaznamuje varanje v obliki ljubezenskega trikotnika, poleg tega pa jih povezuje predvsem navada in koristoljubje iz njegove strani. Na ravni pripovedi sem ugotovila, da je v dveh romanih (*Prišleki*, *Madame*) zelo pomembna kombinacija pripovedovanja in esejizacije, slednjo avtorja uporabljata za krajše premisleke in opazke (*Prišleki*) oz. za daljše razmišljanje in pojasnjevanje (*Madame*). V romanu *Da me je strah?* je kratka in zreducirana sintaksa, kljub temu so stavki pomensko močno nabiti. V *Ljubezenskem preplahu* je zelo pomemben element jezik, in sicer predvsem avtorjeva uporaba ironije, ki jo vzpostavlja na več različnih ravneh. Ironija pogosto učinkuje absurdno, včasih pa poleg tega tudi komično. Lirizacija je osrednja značilnost *Srčnih peg*, avtor zgoščeno uporablja retorične figure. V romanu ni v ospredju dogajanje, ampak občutki, razpoloženje, vzdušje ipd. V delu *Večer v klubu* avtor prevprašuje ljubezensko literaturo, pri čemer je večkrat parodičen.

6 Viri in literatura

6.1 Viri

Christian Gailly: *Večer v klubu*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2014.

Wilhelm Genazino: *Ljubezenski preplah*. Maribor: Litera, 2007.

Antoni Libera: *Madame*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2003.

Florjan Lipuš: *Srčne pege*. Maribor: Založba Litera, 2016.

Lojze Kovačič: *Prišleki*. Ljubljana: Študentska založba, 2007.

Maruša Krese: *Da me je strah?* Novo mesto: Goga, 2012.

5.2 Literatura

Anja Banko: Obljubljena pot v Latinsko Ameriko. *Apokalipsa* 173–174 (2013). 188–193.

Clarissa Behar: An Evening at the Club. *The Review of Contemporary Fiction* 23/2 (2003). 151–152. Dostopno na: <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/detail/detail?vid=0&sid=53e62019-0dc6-46a7-b3c2-7c991f1eff83%40sessionmgr4009&bdata=Jmxhbmc9c2wmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=edsgcl.105710415&db=edsglr>. (Dostop 30. 3. 2019.)

Nina Bokalič: *Primerjava romanov Da me je strah? Maruše Krese in Angel pozabe Maje Haderlap*: diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2015.

Silvija Borovnik: Patologija slovenske vasi, nasilje verske institucije in arheologija domače besede v Lipuševi prozi. Florjan Lipuš: *Zmote dijaka Tjaža*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000. 145–183.

Silvija Borovnik: Delež Koroške v sodobni slovenski prozi. *Nacionalno, regionalno, provincialno*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije (Zbornik Slavističnega društva Slovenije 13), 2002. 52–76.

Milan Dekleva: Pozor, jazz! Smrtno nevarno! Christian Gailly: *Večer v klubu*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2014. 147–159.

Leja Furlan: *Literarni lik ženske v romanu Da me je strah? Maruše Krese*: diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2016.

Igor Gedrih: Srčne pege Florjana Lipuša. *Sodobnost* 40/8–9 (1992). 856–858.

Helga Glušič: *Sto slovenskih pripovednikov*. Ljubljana: Prešernova družba, Vrba, 1996. 100–101, 120–121.

Helga Glušič: *Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 2002. 241–247.

Volker Hage: Luxuriöses Unglück. *Letzte Tänze, erste Schritte: deutsche Literatur der Gegenwart*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2007. 216–219.

Michael Heidgen: Die Liebesblödigkeit [2005]. *Inszenierungen eines Affekts: Scham und ihre Konstruktion in der Literatur der Moderne*. Göttingen: V&R unipress, 2013. 270–275.

Vesna Jurca Tadel: Antoni Libera: Madame. *Ampak* 5/4 (2004). 65–66.

Alenka Koron: Kratek oris Kovačičevega življenja in dela. Lojze Kovačič: *Resničnost*. Ljubljana: Mihelač, 1995. 174–177.

Janko Kos: *Pregled svetovne književnosti*. Ljubljana: DZS, 2005¹.

Janko Kos idr.: *Literatura: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009⁵.

Matevž Kos: Florijan Lipuš: Srčne pege. Matevž Kos: *Kritike in refleksije*. Ljubljana: LUD Literatura, 2000. 119–121.

Tina Kraner: *Dvokulturnost in medkulturnost na avstrijskem Koroškem, s posebnim ozirom na delo Florjana Lipuša*: magistrsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2018. 107–120.

Andrej Leben: *Zgodbe iz maTjaževe dežele: antologija slovenske proze na avstrijskem Koroškem*. Ljubljana: Študentska založba, 2011. 188–189.

Janek Musek: *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy, 1995¹.

Urška P. Černe: Ljudomili nemir v prozi Wilhelma Genazina. Wilhelm Genazino: *Dežnik za ta dan*. Maribor: Litera, 2005. 143–152.

Nataša Podhraški: *Erotika in sodobna slovenska proza*: magistrsko delo. Škofja Loka: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2011. 79–91.

Nives Vidrih: Antoni Libera: Madame. *Naša žena* 64/1 (2004). 42–43.

Blaž Zabel: Tam, na morju. *Literatura* 25/263–264 (2013). 226–229.

Franc Zadavec: Roman brez dialoga iz Lipuševe jezikovne delavnice. *Slavistična revija* 40/3 (1992). 229–240.

Alojzija Zupan Sosič: *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. Ljubljana: LUD Literatura, 2003.

Alojzija Zupan Sosič: *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Maribor: Založba Litera, 2006. 13–49, 50–68.

Alojzija Zupan Sosič: Prišleki kot maturitetni roman. *Jezik in slovstvo* 54/6 (2009). 73–88.

Alojzija Zupan Sosič: *Na pomolu sodobnosti ali o književnosti in romanu*. Maribor: Litera, 2011. 92–108.

Alojzija Zupan Sosič: Partizanska zgodba v sodobnem slovenskem romanu. *Jezik in slovstvo* 59/1 (2014). 21–42.

Alojzija Zupan Sosič: *Teorija pripovedi*. Maribor: Založba Litera, 2017a.

Alojzija Zupan Sosič: Ljubezen v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi (spremna beseda). *Zbornik 53. SSJLK: Ljubezen v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017b. 7–8.

Alojzija Zupan Sosič: Ljubezen v dveh romanih Ivana Cankarja. *Zbornik 53. SSJLK: Ljubezen v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017c. 62–69.

Spletna stran Culture.pl: Antoni Libera. Dostopno na: <https://culture.pl/en/artist/antoni-libera>. (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran časopisa Le Monde: L'écrivain Christian Gailly est mort. Dostopno na: https://www.lemonde.fr/disparitions/article/2013/10/07/l-ecrivain-christian-gailly-est-mort_3491142_3382.html. (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran Frankfurt.de: Zum Tod von Wilhelm Genazino. Dostopno na: [https://frankfurt.de/sixcms/detail.php?id=8653&_ffmpar\[_id_inhalt\]=34803227](https://frankfurt.de/sixcms/detail.php?id=8653&_ffmpar[_id_inhalt]=34803227). (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran Multimedijskega centra RTV Slovenija: Zamejski pisatelj Florjan Lipuš postal prvi Slovenec z najvišjim avstrijskim priznanjem. Dostopno na: <http://www.rtvlo.si/kultura/knjige/zamejski-pisatelj-florjan-lipus-postal-prvi-slovenec-z-najvisjim-avstrijskim-priznanjem/467486>. (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran Ninateka: Madame. Antoni Libera | Finezje literackie | 1/5. Dostopno na: <https://ninateka.pl/audio/finezje-literackie-1998-madame-antoni-libera-odc-1>. (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran proste enciklopedije Wikipedija: Nagrada kresnik. Dostopno na: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Kresnik_\(nagrada\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Kresnik_(nagrada)). (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran Teatr Dramatyczny m. st. Warszawy: Madame. Dostopno na: <http://teatrdramatyczny.pl/madame>. (Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran The Polish Book Institute: Antoni Libera. Dostopno na: <https://instytutksiazki.pl/en/polish-literature,8,authors-index,26,antoni-libera,117.html>.

(Dostop 30. 3. 2019.)

Spletna stran založbe les Éditions de Minuit: Christian Gailly. Dostopno na: http://www.leseditionsdeminuit.fr/auteur-Gailly_Christian-1419-1-1-0-1.html. (Dostop 30. 3. 2019.)

Izjava o avtorstvu

Spodaj podpisana Leja Veldin izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo.
Vsi uporabljeni viri in literatura so navedeni v skladu s pravili.

Ljubljana, 19. 4. 2019

Leja Veldin